

”NYT OLEN YMMÄRTÄNYT, ETTÄ KUKA
ON TEHNYT VÄÄRIN JA KUKA OIKEIN”

Lasten kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n Silta-työskentelystä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Marjo Hiilinen-Heino ja Mona Auvinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

MARJO, HIILINEN-HEINO & MONA, AUVINEN:

”Nyt olen ymmärtänyt, että kuka on tehnyt väärin ja kuka oikein”

– Lasten kokemuksia Silta-työskentelystä

Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihto-
toehto

Opinnäytetyö, 49 sivua, 6 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee Pelastakaa Lapset ry:n toteuttaman Silta-projektin vaikutusta lapsen oman elämäntarinan jäsentämisessä. Opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään lastensuojelun määritelmiä, sijaishuoltoa, sosiaalipedagogiikkaa erityisesti lapsen osallisuuden kokemuksen kautta sekä narratiivista lähestymistapaa.

Opinnäytetyön otoksena ovat kuusi (6) Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodissa asuvaa lasta ja nuorta. Tämä on laadullinen tutkimus, jossa pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti selvittämään, miten lapset kokevat Silta-projektin vaikuttaneen elämäntarinansa jäsentämisessä. Opinnäytetyössä liikutaan aikaperspektiivillä menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Aineiston hankintatapana käytetään postitse tapahtuvaa kyselyä, jossa lapsilta pyydetään tarinoita omasta elämästään.

Tutkimuksen keskeisiä tuloksia on, että lapset ovat saaneet Silta-työskentelyn avulla lisää tietoa elämänsä tapahtumista. Lapset ovat kokeneet nämä tiedot merkityksellisinä ja tieto on vaikuttanut myös lasten ajatuksiin menneisyyden tapahtumista. Osallisuuden kokemukset ovat ristiriitaisia. Vastaukset jakautuvat kahtia. Puolet lapsista kokee olevansa osallisia ja voivansa vaikuttaa elämäänsä koskeviin ratkaisuihin. Toinen puoli vastaajista kokee, etteivät he voi vaikuttaa ratkaisuihin. Tämä ristiriita selittynee vastaajien ikäjakaumalla. Läheiset ihmissuhteet nousevat keskeisiksi niin menneisyyttä, nykyisyyttä kuin tulevaisuuttakin koskevissa tarinoissa. Vastaajat kuvaavat tulevaisuuttaan positiivisessa sävyssä ja tulevaisuuden kuvat ovat sängen realistisia. Nykytilannetta koskevat tarinat jakautuvat kahteen vastakkaiseen suuntaan. Toinen puoli vastaajista kokee elämänsä mielekkääksi ja toinen puoli kokee elämänsä epätydyttävänä.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, sosiaalipedagogiikka, lapsen osallisuus, lapsilähtöisyys, narratiivisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

MARJO, HIILINEN-HEINO & MONA, AUVINEN:
'Now I've understood who did right and who did wrong'
- Children's experiences of Silta Project

Bachelor's Thesis in Social pedagogy of child and youth work, 49 pages, 6 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

The purpose of this research was to study how the Silta Project, conducted by Pelastakaa Lapset ry (Save the Children Association), influences the way children analyse and assess their own life stories. The theoretical section of the research deals with child welfare definitions, foster care, social pedagogy specifically through the experiences of children, and the narrative approach.

The target group of the research consisted of a total of six (6) children and adolescents, living in a children's home operated by Pelastakaa Lapset ry. The research was conducted qualitatively, aiming to review as comprehensively as possible how the Silta project has influenced the way children analyse and assess their life stories. The time perspective of the research encompasses the past, present and the future. The research material was acquired through a mailed questionnaire, where children were requested to relate stories of their own lives.

One of the central findings of the research is that children have, through the Silta project, acquired more information on the events of their lives. In the experience of the children, such information has been significant, influencing also their perceptions of events that have occurred in the past. Experiences of participation were contradictory. Responses were fairly evenly divided. Half of the children see themselves as participants, able to influence the decisions that affect their lives. The other half of the respondents sees that they have no influence on such decisions. This contradiction is largely explained by the age division of the respondents. Close relationships emerged as a central theme of all stories, whether dealing with the past, the present or the future. Research respondents described their future in a positive way and with remarkably realistic expectations. Stories about the present were divided into two opposite directions. The experience of one half of the respondents is that their life is meaningful, whereas the other half considers their lives to be unsatisfactory.

Key words: child welfare, foster care, social pedagogy, child participation, child-centeredness, narrative

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA	3
2.1	Pelastakaa Lapset ry:n historiaa ja arvoja	3
2.2	Silta-projekti lapsen elämäntarinan eheyttäjänä	4
2.3	Silta-työskentely	5
3	KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIAPOHJA	7
3.1	Lastensuojelu	7
3.2	Sijaishuolto lastensuojelun toimenpiteenä	9
3.3	Lapsi sijaishuollossa	10
3.4	Sosiaalipedagogiikka	13
3.5	Osallisuus lapsilähtöisyyden näkökulmasta	15
3.6	Narratiivisuus	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
4.1	Tutkimusprosessin alkuvaiheet	21
4.2	Tavoitteet ja tutkimustehtävät	21
4.3	Kyselylomakkeen esitelmä	23
4.4	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta	23
4.5	Tutkimusaineiston analysointi	25
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
5.1	Menneisyyden tapahtumien käsittely	27
5.2	Osallisuuden kokemus	28
5.3	Läheisten ihmissuhteiden tärkeys	29
5.4	Vastaajien kokemuksia elämästään tulevaisuudessa	30
5.5	Vastaajien kokemus nykytilanteestaan	31
6	TULOSTEN YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7	TULOSTEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	36
8	POHDINTA	38
	LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Perheen ajatellaan edustavan lapselle elämän merkityksellistä aluetta. Perheessä lapselle muodostuu lähtökohdat perusturvallisuudesta ja tunne siitä, mihin hän kuuluu. Ihminen rakentaa elämäntarinaansa muistojen ja kertomusten varassa. Tavallisissa perheissä muistellaan asioita ja tapahtumia yhdessä, mutta lastenkodissa asuvien lasten kohdalla muistelua hankaloittaa tiedon puute. Laitoksen henkilökunnalla on usein käytössään ainoastaan sosiaalityöntekijöiden kirjaamat asiakaskertomukset. Näissä asiakaskertomuksissa tilanteita kuvataan usein aikuislähtöisesti, eikä niistä välity perheen yhteinen tarina.

Tarinat rakentuvat vuorovaikutuksessa ja niiden kautta ihminen rakentaa omaa identiteettiään. Ihminen tarvitsee tarinoita elämänsä hahmottamiseksi ja jäsentämiseksi. Tarinoiden avulla ihminen muodostaa elämälleen merkityksiä. ”Ihminen elää tarinaa, jota hän kertoo ja kertoo sitä tarinaa, jota elää” (Ihanus 1999, Barkmanin 2004, 13 mukaan).

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kokonaismäärä on jatkanut kasvuaan 1990-luvulta lähtien. Varilo E, Lounavaara-Rintala, Varilo L, Vuornos, Wahlbeck (2000, 212) ovat havainneet lastensuojelun pariin joutuneille nuorille olevan tyypillistä se, että heillä ei välttämättä ole minkäänlaisia muistikuvia elämänsä tapahtumista esimerkiksi ikävuosien 5-10 väliltä. Näiden lasten elämän tarinan eheyttämiseksi ja tueksi Pelastakaa Lapset ry:ssä kehitettiin Silta-projekti. Projektin tarkoituksena on lisätä lastenkotityön kuntouttavuutta. Projektissa keskitytään rakentamaan yhteyttä niin lastenkodin ja lapsen perheen välille, kuin lapsen menneisyyden, nykyisyyden kuin tulevaisuudenkin välille.

Pelastakaa Lapset ry tilasi Lahden ammattikorkeakoululta Silta-projektin ulkopuolisen arvioinnin. Arvioinnin tarkoituksena ei ole kohdistua projektihallintoon. Tilaus kohdistuu Silta-työskentelyyn osallistuneiden lasten, heidän läheistensä, omahoitajien sekä lastenkotien johtajien antamaan palautteeseen. Tämä opinnäyte-työ on yksi viidestä ja koskee Silta-projektissa vielä mukana olevien 11 lapsen

kokemuksia Silta-työskentelyn vaikutuksesta oman elämäntarinan jäsentämisessä. Muut Silta-projektissa mukana olevien lasten arviointia koskevat opinnäytetyöt ovat Laurilan, Salpamäen ja Wirenin (2010) työ, jossa tutkitaan Silta-työskentelyn päättäneiden lasten kokemuksia. Uschanov ja Virtanen (2010) tutkivat projektissa vielä mukana olevien lasten kokemuksia. Mattila ja Tarenius (2010) käsittelevät Silta-projektiin osallistuneiden lasten vanhempien ja muiden läheisten palautetta. Haavisto ja Juutinen (2010) käsittelevät opinnäytetyössään omahoitajien palautetta. Lisäksi näiden opinnäytetöiden sekä lastenkotien johtajien antaman palautteen perusteella kootaan yhteenveto Silta-projektista.

Opinnäytetyö on laadullinen ja sen tarkoituksena on tutkia, miten lapset kokevat Silta-työskentelyn vaikuttaneen oman elämäntarinansa jäsentämisessä. Haemme vastauksia siihen, miten lapset hahmottavat elämänsä tapahtumia ennen lastenkotiin muuttamistaan. Olemme kiinnostuneita siitä, miten lapset kokevat tämän hetkisen elämäntilanteensa ja minkälaisena lapset näkevät tulevaisuutensa.

Tämä opinnäytetyö on tärkeä ja ajankohtainen, koska tutkimuksia lapsen omista kokemuksista lastenkodissa asumisesta, sen vaikutuksesta lapsen elämään ja lapsen elämän tarinan eheyttämistä on tutkittu mielestämme liian vähän.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Silta-projekti toimii kaikissa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa. Nämä lastenkodit toimivat Harjavallassa, Jyväskylässä, Kauniaisissa, Turussa, Vantaalla ja Vääksyssä. Vuonna 2008 Silta-projektissa oli mukana 25 lasta, 28 omahoitajaa ja 20 lapselle läheistä henkilöä. (Pelastakaa Lapset ry.)

Lastensuojelun kohderyhmän tueksi on kehitetty erilaisia perheitä kuntouttavia menetelmiä. Niiden vaikutusta on hyvä arvioida ja tämä opinnäytetyö arvioi Silta-projektin vaikutusta lapsen elämäntarinan eheytymiseen.

2.1 Pelastakaa Lapset ry:n historiaa ja arvoja

Pelastakaa Lapset ry on kansainvälinen lastensuojeluorganisaatio, joka toimii yli sadassa maassa. Järjestön tavoitteena on saada aikaan välittömiä ja pysyviä parannuksia lasten elämässä sekä lisätä lasten arvostusta kaikkialla maailmassa. Järjestö on saanut alkunsa vuonna 1920, jolloin Kansainvälinen lastenapu perustettiin Genevessä. Samana vuonna Suomeen perustettiin järjestön alaosasto. Puheenjohtajana toimi Ester Ståhlberg ja sihteerinä Bertel Nyberg. (Kauppi & Rautanen 1997, 22.)

4.2.1922 Suomeen perustettiin Kasvatuskotiyhdistys – Fosterhemsföreningen, mutta yhdistys vaihtoi jo samana vuonna nimekseen Koteja Kodittomille Lapsille – Hem åt Hemlösä Barn. Tämänkin yhdistyksen sihteeriksi nimettiin Bertel Nyberg, joten oli luonnollista, että Kansainvälinen lastenapu ja Koteja Kodittomille Lapsille tekivät yhteistyötä. Yhdistyksen tavoitteena oli auttaa hoidon puuteessa olevia lapsia. (Kauppi & Rautanen 1997, 28.)

Koteja Kodittomille Lapsille – yhdistykseen liittyi vuonna 1944 Pelastakaa Suomen Lapset – järjestö. Seuraavana vuonna yhdistyksen nimeksi muotoutui Pelastakaa Lapset ry – Rädda Barnen. Tällä nimellä yhdistys tunnetaan tänäkin päivänä. (Kauppi & Rautanen 1997, 118–119.)

Pelastakaa Lapset ry:n arvoina ovat YK:n kansainvälisen lastensopimuksen keskeiset periaatteet. Näistä periaatteista ensimmäinen määrittää jokaiselle lapselle oikeuden elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Toinen periaate korostaa lapsen oikeutta sanoa mielipiteensä ja saada näkemyksensä otetuksi huomioon. Kolmas periaate korostaa kaikkien lasten tasa-arvoisuutta siten, että ketään ei saa syrjiä. Neljäntenä arvona tuodaan esiin lapsen etu, joka on otettava huomioon kaikessa lapsia koskevassa yksityisen sosiaalihuollon tai viranomaisen toiminnassa. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

2.2 Silta-projekti lapsen elämäntarinan eheyttäjänä

Raha-automaattiyhdistyksen tuella käynnistettiin maaliskuussa 2008 kolmevuotinen projekti, jonka tarkoituksena on tukea lasten elämäntarinoiden eheyttämistyötä. Tämän projektin kotipaikka on Lahti. Projekti sai nimekseen Silta, ja sen tarkoituksena on rakentaa siltaa lapsen, hänen läheistensä ja lastenkodin välille, mutta myös lapsen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille. (Pelastakaa Lapset ry.)

Projektille on määritelty viisi tavoitetta. Näistä tavoitteista ensimmäinen on olemassa olevan omahoitajajärjestelmän kehittäminen. Omahoitajasuhteen tarkoituksena on tarjota lapselle pitkäaikainen ja turvallinen ihmissuhde, sekä kuntouttavia kokemuksia mahdollisesti ongelmalliselle kiintymyssuhteelle. Pyrkimyksenä on tukea lapsen aktiivisuutta ja osallisuuden kokemusta omassa elämässään. (Pelastakaa Lapset ry.)

Toisena tavoitteena on tukea omahoitajan jaksamista työssään ja näin vähentää omahoitajien vaihtuvuutta. Omahoitajatyö on psyykkisesti kuormittavaa ja herättää vahvoja tunteita. Projektin perheterapeutti auttaa omahoitajaa työstämään näitä tunteita, joita lapsen ja tämän perheen kanssa työskentely nostaa esiin. (Pelastakaa Lapset ry.)

Kolmantena tavoitteena on huostaan otetun lapsen ja hänelle läheisten henkilöiden verkostojen luominen ja ylläpitäminen. Lapsen läheisinä henkilöinä voivat olla myös muut kuin omat biologiset vanhemmat. Projektin perheterapeutit tapaavat säännöllisesti ja sovittuina aikoina lasta, hänen läheisiään sekä omahoitajaa. Näitä tapaamisia kutsutaan Silta-tapaamisiksi. Tapaamisissa tuetaan ja vahvistetaan lapsen lähiverkostoa. Lapsen lähiverkostolle on tärkeää tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Tämä helpottaa lapsen asioiden käsittelyä ja helpottaa tulevaisuudessa lasta rakentamaan omaa itsenäistä elämäänsä. (Pelastakaa Lapset ry.)

Neljäntenä tavoitteena on avoimen dialogisuuden ja reflektiivisen vuorovaikutusmallin juurruttaminen sijaishuoltoyksikön työryhmään. Tällä tavoitteella halutaan lisätä avoimuutta ja moniäänisyyttä työyhteisössä. Tarkoituksena on kehittää toimintamalli lasten omahoitajille sekä ohjata heitä käyttämään sitä työssään. (Pelastakaa Lapset ry.)

Viidentenä tavoitteena on koota käsikirja sijaishuoltoyksiköiden työntekijöille sekä sosiaalitoimen perhetyöntekijöille tukemaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kanssa tehtävää työtä. Tähän käsikirjaan kootaan projektin aikana kehitetyt ja luodut toimivat työmenetelmät. Tämä malli toivotaan otettavan käyttöön myös muissa kun Pelastakaa Lapset ry:n omissa lastenkodeissa. (Pelastakaa Lapset ry.)

2.3 Silta-työskentely

Silta-tapaamisia järjestetään keskimäärin seitsemästä kahdeksaan (7-8) kertaa, mutta niiden lukumäärä sovitaan joustavasti perheen tarpeiden mukaan. Tapaamisten lukumäärässä on suurta vaihtelua. Joillekin perheille riittää muutama kerta, mutta joidenkin kanssa Silta-työskentely saattaa kestää jopa kolme vuotta. Tapaamiset käynnistyvät tutustumistapaamisella, jossa lapsi, läheinen ja omahoitaja tutustuvat perheterapeuttiin ja Silta-työskentelyyn. Tässä vaiheessa he voivat vielä miettiä, haluavatko aloittaa työskentelyn. Ensimmäisestä tapaamisesta lähtien mietitään, keitä läheisiä lapsi haluaa mukaan tapaamisiin. Seuraavaksi järjestetään haastattelutapaaminen, jossa kartoitetaan juuri tämän lapsen, läheisen ja omahoita-

jan perustietoja, vuorovaikutussuhteita ja ajatuksia työskentelystä. Vasta sitten aloitetaan varsinainen Silta-työskentely. (Kiiskinen 2010.)

Silta-tapaamiset ovat strukturoituja. Niiden kestoaika on noin 1,5 tuntia ja ne järjestetään lastenkodissa. Tapaamiset sovitaan etukäteen puoleksi vuodeksi kerrallaan ja lastenkoti huolehtii, että tapaamiset toteutuvat sovittuna aikana sovituspaikassa. Tapaamisiin osallistuu perheterapeutin, lapsen ja läheisen lisäksi lapsen omahoitaja lastenkodista. Perheterapeutti huolehtii siitä, että jokainen osallistuja saa äänensä kuuluville. Työmenetelminä on laaja kirjo vuorovaikutusta tukevia menetelmiä, kuten esimerkiksi elämänjana- ja sukupuutyöskentely sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Lapsen ikä määrittää toiminnallisten menetelmien valinnan. Tapaamiset järjestetään säännöllisesti ja jos edellisellä kerralla on jäänyt esimerkiksi elämänjana kesken, jatketaan sitä seuraavalla kerralla. Tapaamisiin voi kuitenkin tuoda myös akuutteja asioita käsiteltäväksi, jolloin työskentely aloitetaan niistä. (Kiiskinen 2010.)

Vilen, Leppämäki ja Ekström (2005, 22–23) määrittelevät vuorovaikutuksen olevan ajatusten ja tunteiden vaihtamista, yhdessä tekemistä ja yhdessä olemista. Vuorovaikutusta ei voida siis nähdä ainoastaan sanallisena tai sanattomana viestintänä, vaan laajemmin ymmärrettynä se on suhteessa olemista. Tavoitteena voidaan pitää ihmisen kuuntelemista ja olemassa olevien voimavarojen tukemista. Näiden avulla voidaan auttaa ihmistä löytämään ratkaisuja elämänsä pulmiin ja sitä kautta synnyttää voimaantumisen kokemuksia.

Silta-työskentelyn painopistealueena on vuorovaikutussuhde, sen luominen ja tukeminen, sillan rakentaminen suhteiden välille. Työntekijältä edellytetään kykyä luoda hyväksyvä ja turvallinen ilmapiiri sekä asettua kuulemaan juuri tämän lapsen ja perheen tarinaa. Tarinat ovat perhettä ja lastenkotia, ei perheterapeuttia varten. Tavoitteena on vahvistaa lapsen, läheisten ja omahoitajan suhdetta siten, että suhde kantaa myös varsinaisen Silta-työskentelyn päätyttyä. (Kiiskinen 2010.)

3 KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIAPOHJA

Työn teoreettisena lähtökohtana on Silta-projektissa mukana olevien lasten kokemusten tarkastelu narratiivisesta näkökulmasta. Opinnäytetyössä aihetta lähestytään sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta. Tärkeänä osa-alueena on lapsen osallisuuden kokemus, unohtamatta lapsilähtöisyyden näkökulmaa.

Projektissa mukana olevat lapset ovat huostaanotettuja, joten lastensuojelu on tässä opinnäytetyössä eittämättä tärkeä teoreettinen lähtökohta. Tässä työssä lapsilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita. Sijaishuolto paikalla tarkoitetaan yhteiskunnan järjestämää hoitoa ja kasvatusta niille lapsille, jotka eivät voi asua omien biologisten vanhempiansa luona.

3.1 Lastensuojelu

Lapsuuden, aikuisuuden ja yhteiskunnan väliset suhteet kietoutuvat lastensuojeluun monin tavoin. Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, joka jakautuu yleiseen ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Bardy 2009, 39.)

Mikkola (2004, 61) määrittelee lastensuojelun olevan sosiaalityötä, joka kohdennuu lapseen ja hänen perheeseensä. Tällöin perheitä tuetaan vaikeissa elämäntilanteissa siten, että he selviytyvät ongelmistaan, kehittyvät ja kasvavat tasapainoiseen elämään. Laajemmin ajateltuna lastensuojelu pitää sisällään myös perheiden taloudellisen tukemisen ja asumisen tukemisen, jolloin julkisten palveluiden sekä elinolojen kehittäminen ja turvaaminen kuuluu oleellisesti lastensuojeluun.

Pölkki (2004, 271) määrittelee lastensuojelun olevan lapsipoliittista vaikuttamista. Tämän vaikuttamisen tarkoituksena on kasvuolojen kehittäminen, monialainen ja moniammatillinen yhteistyö ja kumppanuus. Tavoite on edelleen sama, eli lapsen

ja perheen tukeminen oman elämänsä hallinnassa. Keskiöön nousee jälleen lapsen edun turvaaminen.

Hurtig (2003, 37–40) on määritellyt lapsen asemaa lastensuojelun avohuollon työssä tihkuvan auttamistavan malliksi. Hurtig erottelee lapsen ongelmien ja avuntarpeen olevan yhteydessä perheeseen ja vanhempiin. Kun perhettä autetaan kohdentamalla työ heihin, saa lapsikin apua. Lopuksi Hurtig nostaa esiin sen, että vanhempien hyötyessä annetusta avusta, saa myös lapsi hyödyn.

Lapsen huostaanotto on äärimmäisin toimenpide, jolla puututaan perheiden elämään. Huostaanotto on mahdollista tehdä, kun alla olevat kriteerit täyttyvät:

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

- 1) *puutteet lapsen huolenpidosta tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai*
- 2) *lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.*

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

- 1) *7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia, taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja*
- 2) *sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 417/2007, 40§).*

Huostaanotto on mahdollista lakkauttaa, jos lapsen tai vanhempien elämäntilanteissa tapahtuu olennainen muutos parempaan. Huostaanoton lakkauttaminen ei kuitenkaan saa olla vastoin lapsen etua. Olosuhteet ennen sijoitusta, sen aikana ja sen jälkeen vaikuttavat lapsen kokemuksiin pitkälle elämässä. Huostaanottoa tulee tarkastella sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Lyhyen aikavälin tavoitteena voidaan pitää lapsen elämäntilanteen rauhoittumista, mahdollisten oireiden

lievittymistä sekä kykyä keskittyä koulutyöhön. Pitkän aikavälin tavoitteina pidetään lapsen kasvamista tasapainoiseksi aikuiseksi, joka kykenee läheisiin ihmissuhteisiin ja työntekoon. Sijaishuolto voi kestää eripituisia ajanjaksoja lapsen elämässä, mutta se päättyy viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Känkänen (2009, 233) toteaa tilanteiden ja suhteiden vaikuttavan pitkäkestoisesti lapsen kokemuksiin ja ymmärrykseen omasta arvosta ja hyvinvoinnista, ja näin koko sijoituksen onnistumiseen.

Lastensuojelulaki edellyttää, että lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan. Siinä määritellään myös tuen tarve, palvelut ja tukitoimet, joilla lapsen ja hänen perheensä elämään pyritään vaikuttamaan. Huostaan otetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle sekä hänen perheelleen. Tätä suunnitelmaa tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30§.)

3.2 Sijaishuolto lastensuojelun toimenpiteenä

Sosiaalitoimen on ryhdyttävä järjestämään sijaishuoltoa, jos lapsi on otettu huostaan. Sijaishuolto tarkoittaa sitä, että lapsen huollosta, hoidosta ja kasvatuksesta vastaa sosiaalitoimi. Vanhemmat eivät kuitenkaan menetä vanhemmuuttaan tai huoltajuuttaan huostaanoton aikana. Ennen lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle on kuitenkin selvitettävä lapsen läheisten mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 32.)

Sijaishuollon tavoitteena on taata lapselle riittävä hoiva, huolenpito ja kasvattaminen silloin, kun lapsen omat vanhemmat eivät kykene turvaamaan lapsen arkea. Pelkkä arjen turvaaminen laitoksessa ei kuitenkaan riitä. Rinnalla tarvitaan myös hoitoa, kuntouttamista ja läheisiä ihmissuhteita. Lapsi ei voi olla ainoastaan toiminnan kohteena lastensuojelussa, vaan lähtökohtaisesti lapsi on huomioitava

subjektina. Kuntoutuksen avulla lapsella on mahdollisuus käsitellä kokemuksiaan, jolloin hän saa välineitä ja sanoja ymmärtää perheessä tapahtuneita asioita. (Hyytinen 2007, 6; Pösö 2004, 206–207.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on selvästi kasvanut kymmenen edellisen vuoden aikana. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan vuonna 1998 oli kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria 12 010. Vuoteen 2008 heidän määränsä oli kasvanut yli neljällä tuhannella, eli heidän määränsä oli yli 16 000. (Heino 2001; Lastensuojelutilasto.2008.)

3.3 Lapsi sijaishuollossa

Useimmiten huostaan otettu lapsi muuttaa sijaishuoltopaikkaan asumaan ennalta sovituksi ajaksi, jolloin sekä kotoa muuttaminen, että sinne palaaminen tapahtuu etukäteissuunitelman mukaisesti. Lapsi ja hänen perheensä ovat tutustuneet sijaishuoltopaikkaan jo ennen lapsen muuttoa. Aina näin ei kuitenkaan ole, vaan lapsi saatetaan sijoittaa kiireellisesti. Kiireellinen sijoitus tapahtuu, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tarpeessa. Kiireellinen sijoitus kuitenkin lakkaa viimeistään 30 vuorokauden kuluttua, jollei sitä oteta hallinto-oikeudessa huostaanottoasiana käsiteltäväksi tänä aikana. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 38.)

Sijaishuoltopaikkana voi olla sijaisperhe, lastenkoti, pienryhmäkoti, nuoriso- tai koulukoti. Paikan valinnassa on otettava huomioon ne seikat, joihin sijoituksella halutaan vaikuttaa. Lapsen kielellinen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta on huomioitava, mutta ehdottoman tärkeänä huomioitavana seikkana tulee olla lapselle läheisten ihmissuhteiden turvaaminen myös sijoituksen aikana. (Roos 2004, 15; Lastensuojelulaki 417/2007, 50.)

Sijaishuoltopaikkaan muuttaminen saattaa nostaa pinnalle häpeän ja epäonnistumisen tunteita niin lapsissa, kuin kotiin jäävissä vanhemmissakin. Lastensuojelutoimenpiteet koetaan ympäristön taholta usein negatiivisina, eikä niistä välttämättä kerrota leimautumisen pelossa. (Törrönen 2004, 120.) Lasten näkökulmasta katso-

en lastensuojelussa on kuitenkin myös hyvää. Barkmanin (2004, 45) tutkimuksen mukaan lähes kaikki lapset kokevat sijaishuollon tarjoavan heille turvaa ja luotettavuutta. Sijaishuolto paikka voi parhaimmillaan edustaa lapselle toista kotia ja uutta mahdollisuutta.

Aaltosen (2009, 4-5) mukaan aikuisten kasaantuneiden ongelmien vuoksi lastenkoteihin sijoitettujen lasten traumatisoituminen ja ongelmat ovat lisääntyneet. Lasten tapa hahmottaa omaa elämäntarinaansa, mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta voi olla vääristynyt tai puutteellinen. Varilo E, Lounavaara-Rintala, Varilo L, Vuornos, Wahlbeck (2000, 212) toteavat, että lastensuojelun sijaishuollon piirissä olevat lapset eivät välttämättä muista, missä ovat asuneet ja minkälaiset ihmiset ovat heitä hoitaneet. Mikäli muistikuvia on, ovat ne usein hyvin epäyhteneväisiä, hajanaisia ja ajallisesti sirpaleisia.

Lapsen oman elämän eheytymiseen tarvitaan korjaavia kokemuksia. Eheytyminen on mahdollista turvallisessa yhteisössä, jossa lapsi saa hyväksyntää, hoivaa ja välittämisen kokemuksia. Ihmisen todellisuuteen orientoitumisen voi jakaa kolmeen osaan, kognitiiviseen, emotionaaliseen ja moraaliseen. Kognitiivisessa orientaatiossa ihminen perustaa ajatuksensa tietoon. Emotionaalisisessa orientaatiossa ihminen käsittelee asioita sen mukaan, miltä ne tuntuvat. Moraalinen orientaatio pitää sisällään ihmisen käsityksen oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. Kaikki nämä orientaatiot ovat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden ja eheytymiseen tarvitaan työskentelyä jokaisessa osa-alueessa. (Hyytinen 2007, 21–28.)

Lapsi tarvitsee kasvunsa tueksi läheisiä ihmissuhteita. Nämä läheiset ihmissuhteet voivat olla lapsen biologisia verkostoja, mutta sijaishuollon kestäessä myös lastenkodin työntekijä voi kiinnittyä lapselle merkittäväksi henkilöksi. Laakson (2009, 171) mukaan ei ole harvinaista, että lastenkodissa asuvien lasten ja työntekijöiden välillä on useita vuosia kestäneitä suhteita. Puhuttaessa lyhytaikaisista sijoituksista lapsi ja työntekijä jakavat yhteistä elämää useamman kuukauden kestävän ajanjakson. Tämä yhdessäolo ei ole pelkästään yksittäisiä hetkiä tai tapahtumia, vaan niihin liittyy myös aikaisempien kohtaamisten muistoja ja toiveita tulevaisuudesta.

Lasten ja työntekijöiden suhteita lastenkodissa ei voida pitää pelkästään ammatillisina asiakassuhteina. Suhteet sisältävät henkilökohtaista ja yksittäiseen työntekijään sekä lapseen liittyviä tekijöitä. Molemmat tahot oppivat tunnistamaan toistensa henkilökohtaisia toimintatapoja yhteisessä arjessa. Työntekijä ratkaisee itse, kuinka paljon hän on valmis kertomaan lapsille omasta itsestään. (Laakso 2009, 171.)

Aika, jonka lapsi viettää lastenkodissa, on lapselle erityistä aikaa. Työntekijä ei voi tietää kaikkea, mitä lapselle on tapahtunut ennen lastenkotiin muuttoa. Suhteen rakentaminen lapseen on haastava tehtävä. Työntekijän on opittava ymmärtämään lasta ja kyettävä luomaan lapseen sellainen suhde, että lapsella on mahdollisuus kokea työntekijän luotettavuus ja aitous. (Laakso 2009, 171.)

Lapsen ja vanhempien suhteen tukeminen on vuorovaikutustyötä, joka lastensuojelussa merkitsee tuen ja kontrollin yhdistelmää. Tämä on vaativa yhdistelmä ja johtaa toisinaan siihen, että lapsen edun varmistamiseksi tapaamisia on rajoitettava. Lastensuojelutyö voi olla samanaikaisesti ehkäisevää ja korjaavaa, pakkoa ja vapaaehtoista. Tavoitteena on kuitenkin lapsen paras. Vaikka tapaamisia voi olla tarpeen rajoittaa, on silti työskenneltävä tiiviisti ja suunnitelmallisesti lapsen vanhempien kanssa ja tuettava heitä muuttamaan elämänolosuhteitaan siten, että lapsen etu toteutuu. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 22–23.)

Pösö (2004, 204–205) kysyy artikkelissaan: ”Joutua vai päästä?” [lastenkotiin]. Tämä tuo olennaisesti esiin sen, miten yksilökohtainen merkitys sijaishuollolla on yksittäiselle lapselle. Näitä merkityksiä voi tarkastella yhteiskunnan, perheen tai yksilön näkökulmasta. Tässä työssä keskitytään lapsen näkökulmaan. Lapselle sijaishuoltokokemus on ristiriitainen. Kokemus ei ole vain hyvää tai pahaa, vaan se on usein molempia. Voimauttavaa ja eheyttävää työtä ei ole mahdollista tehdä hetkessä. Se vaatii lapsen kanssa työskenteleviltä aikaa, ymmärrystä ja halua tutustua juuri tähän lapseen ja hänen tarpeensa. Lapsen tunteille ja ajatuksille tulee antaa riittävästi tilaa ja aikaa. Ymmärryksen syventämiseksi jokainen tarvitsee

kokemusten jakamista lapsuudesta sekä lasten tavoista ajatella, toimia ja tuntea. (Bardy, Barkman & Janhunen 2000, 123–124.)

Vuonna 1999 Stakesin huostaanottoprojektin elämäntaito-osiossa pyydettiin lastensuojelulaitoksissa eläneiltä ja eläviltä kirjoituksia kokemuksistaan sijaishuollosta. 12–76-vuotiailta kirjoittajilta saatiin yhteensä 26 kirjoitusta. Tarinoissa korostui toisista välittämisen suuri merkitys, sekä se, että lapset ymmärtävät asioita eri tavalla kuin aikuiset. Lapsen elämään vaikuttavat muutokset vaativat aikaa ja avointa keskustelua tosiasioista lapsen kanssa. Näin toimien voidaan helpottaa lapsen siirtymistä sijaishuoltoon. Tarinoista nousi esiin myös se, että lapsella ei aina ole tietoa siitä, mitä nyt tapahtuu. Pahimmillaan lapsen mielestä ”vaan menitiin autoon ja ajettiin jonnekin” (Bardy ym. 2000, 124).

3.4 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikkaa pidetään yhteiskunnan tieteenalana ja teoreettisena toimintamenetelmänä, joka kohdistuu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen. Sosiaalipedagoginen työ yhdistää sekä sosiaalisen että pedagogisen työn. Se kohdistuu niihin yksilöihin, ryhmiin ja yhteisöihin, joiden yhteiskunnallinen subjektiivisuus, osallistuminen ja osallisuus, sosiaalinen identiteetti, elämäntaito ja täysipainoinen kehitys ovat uhattuina. (Hämäläinen 1999, 24; 73.)

Sosiaalipedagogiikka on tukea kasvatuksellisesti osallisuuden vahvistumista ja toimijuuden kehittymistä kaikissa elämänvaiheissa. Ihminen tarvitsee tukea itsensä löytämiseksi eli persoonan kehittymiseksi ja vahvistumiseksi. Ihminen tarvitsee myös tukea oman paikan etsimiseen ja löytämiseen yhteiskunnassa. (Hämäläinen 1999, 61.)

Hämäläinen (1999, 66–67) toteaa, että sosiaalipedagogiset työmuodot johdetaan siitä perusajatuksesta, että ihmisiä autetaan itse oivaltamaan. Oivaltaminen tapahtuu kahdenkeskisessä dialogissa tai ryhmässä tapahtuvan keskustelun kautta. Toiminnallisia keinoja taas hyödynnetään oivaltamisen kohdalla. Oivaltamista tukevat

eläminen ja tekeminen. Ihmisessä on paljon mahdollisuuksia, kunhan ihminen saadaan itse heräämään, aktivoitumaan ja oivaltamaan. Sosiaalipedagogiikan tarkoituksena on auttaa ihmistä löytämään itsestään uusia puolia ja avaamaan hänelle uusia mahdollisuuksia sekä näkökulmia elämässä.

Toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys ovat sosiaalipedagogisen työn keskeisiä periaatteita. Nämä osa-alueet kuuluvat tiiviisti sosiaalipedagogiseen työotteeseen. Toki asiat ja työtteet painottuvat eri tavalla riippuen tilanteiden erilaisuudesta ja toimintaympäristöistä, joissa työtä tehdään ja totutetaan. Tilanneherkkyys, avoimuus ja vuorovaikutuksellisuus antavat työlle parhaat lähtökohdat. Tärkeää on, että kaikki osallistuvat ja vaikuttavat toimintaan sekä työhön. liiallinen järjestelmällisyys tekee työstä jäykkää ja ihmissuhdetyön herkkyys häviää. (Hämäläinen 1999, 67.)

Hämäläinen (1999, 67–68) mainitsee, että sosiaalipedagoginen työ suosii työmuotoja, jotka perustuvat luovaan toimintaan. Luovan toiminnan toteutumismuotoja käytetään terapiana, terapeuttisena toimintana, kasvatuksena, mutta myös viihteenä ja harrastuksena. Erilaisilla luovilla toiminnoilla on paljon sovellutusmahdollisuuksia sosiaalipedagogiikan alalla. Luovaa toimintaa ovat muun muassa musiikki, itseilmaisu, kirjallisuus, kuvataide, draama sekä muut vastaavanlaiset aktiviteetit. Pelkkä rohkeus ei kuitenkaan riitä toteuttamaan luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja. Menetelmien käyttämiseksi tarvitaan omaa aktiivisuutta ja harrastuneisuutta. Lisäksi erikoistumisella ja erikoiskoulutuksella on vahva painotus tällaisen työmuodon sovelluksessa. Luovuuden käyttö ammattitaidottomasti saattaa johtaa kaaokseen ja asioiden lukkiutumiseen.

Vuorovaikutus astuu keskeiseksi osaamisalueeksi sosiaalipedagogista työtä tehtäessä. Millaista identiteetin vahvistumista, oppimista ja persoonallisuuden kehittymistä ihmisessä sitten tapahtuu, riippuu pitkälti vuorovaikutuksen laadusta ihmisten välillä. Työntekijän on hyvä omata useampia työmuotoja, koska asiakas ja asiakasryhmät ovat hyvin erilaisia ja samanlaista työtettä ei voi käyttää kaikkien kanssa. Sosiaalipedagogisessa työssä toisen kohtaaminen on tärkeää. Kohtaamisia tapahtuu keskustelujen lomassa, itse toiminnassa ja yhteisön sisällä. Kun ihmisen

subjektius on kadoksissa tai epäselvä, niin sitä saadaan vahvistettua kohtaamalla juuri tämä kyseinen ja ainutkertainen henkilö. Vuorovaikutuksellisissa kohtaamisissa tapahtuu ihmisen sisäistä kasvua ja itsetietoisuuden selkiytymistä. (Hämäläinen 1999, 68–70.)

Identiteetin rakentamisella ja vahvistamisella on suuri rooli sosiaalipedagogisessa työssä. Työntekijältä vaaditaan taitoa ja ymmärrystä, kun hän pyrkii auttamaan ihmisiä rakentamaan omaa identiteettiään työstämällä esimerkiksi elämänhistoriaansa, pohtimalla elämäntilannettaan tai suunnittelemalla tulevaisuuttaan. Ihmisen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja yhteisöön, jossa hän elää. Ihmisen identiteetti rakentuu ja muokkautuu koko elämän ajan. Vaarana on, että vahvistetaan ihmistä negatiivisen identiteetin kautta esimerkiksi syrjäytyjänä tai poikkeavana. Helposti käy niin, että lastenkodissa asuvaa tai asunutta lasta ajatellaan muiden taholta lastenkotilapsena, eikä osata huomioida muita hänen identiteettinsä vaikuttavia tekijöitä. Parempia tuloksia saavutetaan, jos ihmisen identiteetin kasvua tuetaan positiivisten asioiden kautta. (Hämäläinen 1999, 70–71.)

3.5 Osallisuus lapsilähtöisyyden näkökulmasta

Tässä työssä tarkoitamme osallisuudella lapsen omaa kokemusta siitä, onko hän voinut vaikuttaa oman elämänsä tapahtumiin. Osallisuuden tueksi on laadittu useita lakeja, eikä lapsen ikää voida pitää esteenä lain toteutumiselle. Esimerkiksi Suomen perustuslaki (731/1999, 6§), lastensuojelulaki (417/2007, 5 §) ja hallintolaki (434/2003, 34§) korostavat asianosaisen oikeutta saada tietoa itseään koskevista asioista ja oikeutta ilmaista niistä mielipiteensä. Vahvan perustan takaa myös Yleissopimus lapsen oikeuksista, jonka 12. artiklan mukaan lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi kaikissa itseään koskevissa asioissa. (Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989.)

Oranen (2008, 9) määrittelee osallisuuden laajasti ymmärrettyinä yhteisöön liittymisenä, kuulumisena ja siihen vaikuttamisena. Osallisuuden toteutuminen edellyt-

tää yhteisöltä jäsentensä huomioonottamista ja jäsenen aktiivista osallistumista. Sen voidaan nähdä olevan vastavuoroista toimintaa. Vastavuoroisuus ei kuitenkaan toteudu ilman vaikutusmahdollisuuksia. Asioiden käsittelyyn on voitava vaikuttaa tuomalla esiin oma mielipiteensä. Oranen korostaa myös lasten oikeutta osallisuuden kokemuksiin. Osallisuuden tukemisen voidaankin sanoa alkavan jo lapsuudessa ja kestävän koko elämänkaaren mittaisen ajan.

Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on ratkaisevaa olla osallisena ja mukana itselle merkittävissä yhteisöissä. Lapsella tulee olla oikeus ilmaista omat näkemyksensä häntä koskevissa asioissa ja aikuisen on huomioitava lapsen mielipiteet, kokemukset ja ajatukset. Kasvava lapsi tarvitsee mahdollisuuden koota kokonaisuutta omasta itsestään, sitä mihin hän kuuluu ja miten hän elää. Tätä voidaan pitää kasvun ja kehityksen perusedellytyksenä. Perhe edustaa lapselle yhtä elämän merkityksellistä aluetta, jossa lapselle muodostuu lähtökohdat perusturvallisuudesta. Vaikka lapsi ei asu perheensä luona, ei perheen merkitystä voi väheksyä. (Bardy, Salmi & Heino 2001, 125; Oranen & Laaksamo 2003, 239.)

Aikuisten toimintakulttuuri on osoittautunut nyky-yhteiskunnassamme lasten aktiivisen osallistumisen ongelmaksi. Lapset nähdään vain työntekijän toiminnan kohteena, eikä tietoa lapsen omasta näkökulmasta juurikaan kerätä. Toiminnan organisointitapa asettaa lapset usein toisarvoiseen asemaan. Tämä voi estää lasten osallistumisen ja osallisuuden toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Usein lapset jätetään yhteiskunnassamme passiiviseen osaan, jolloin osallisuuden periaate ei toteudu. (Karlsson 2000, 13–14.) Lasten osallisuus on merkityksellistä ja aitoa. Osallisuus lähtee lapsista itsestään, heidän haaveistaan, toiveistaan ja huolenaiheistaan. Lapsi voi olla osallisena oman elämänsä tapahtumien käsittelyssä vain jos hänelle annetaan siihen aikaa ja tilaa. Lapsen omat näkökulmat on huomioitava, jotta osallisuus toteutuu.

Nykypäivän lastensuojelun keskeisin lähtökohta niin hoidolle kuin toiminnallekin on lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyys korostaa lapsen yksilöllistä huomioon ottamista. Lastenkodin henkilökunnan on tiedettävä ja tunnettava lapsen kehityksen taso. Oleellista on, että työntekijä oppii tuntemaan lapsen tavan ja kyvyn hahmottaa

kokonaisuuksia ja maailmaa. Vastavuoroisuus voi toteutua paremmin, kun oppii ymmärtämään lapsen ajatuksia ja kokemusmaailmaa. (Vartiovaara 2000, Vilen ym. 2005, 33–34 mukaan.)

Aikuisten antamat mahdollisuudet vaikuttavat merkittävästi lapsen osallisuuteen. Lasten vaikutusmahdollisuuksia voi lisätä kysymällä heidän mielipiteitään asioista. Arvostamalla ja ymmärtämällä lasten merkitysmaailmaa vahvistetaan samalla lasten kuulemista ja toiminnan kehittämistä. Lasten ja aikuisten yhteiset, mutta myös lasten keskinäiset keskustelut kehittävät lasten tietoisuutta omasta ajattelustaan. (Kupila 2004, 17, 28; Rusanen 2008, 28.)

Hujala, Karila, Kinon, Niiranen, Ojala, Ruoppila (1999, 10–11) ajattelevat, että lapsi on kiinteä osa kasvuympäristöään. Lastenkodissa asuva lapsi saattaa kuitenkin elää kahdessa ympäristössä. Toinen on lastenkoti ja toinen on vanhemman tai vanhempien koti, jossa lapsi saattaa lomailla. Nämä kasvuympäristöt parhaimmillaan tukevat lapsen kehitystä tai pahimmillaan rajoittavat sitä. Se, miten kasvuympäristö vaikuttaa lapseen riippuu siitä, kuinka paljon lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin ja toimintaympäristöönsä.

Laakson ja Äikää-Torkkelin mukaan osallisuus viittaa omakohtaiseen voimaantumisen tunteeseen. Osallisuuden kokemus luo turvallisuutta ja osallisuuden tunne luo kokemuksen kuulumisesta johonkin. Lapsi tuntee olevansa tärkeä ja arvostettu ryhmän jäsen. Osallisuuden tunteen lisäämiseksi sekä sisäisen voimaantumisen vuoksi lasten kuunteleminen ja heidän kokemustensa jakaminen on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen minä-kuva ja perusturvallisuus kehittyy, kun lapsi kokee tuleensa kuunnelluksi ja hän saa kokemuksilleen merkityksiä. (Laakso & Äikää-Torkkeli 2006, 13, 77–78.)

3.6 Narratiivisuus

Jokaisella ihmisellä on tarve liittää itsensä mukaan johonkin suurempaan kokonaisuuteen. Oman elämän tarina liittyy tarinaan perheen ja suvun tapahtumista. Kodin

ulkopuolelle sijoitettu lapsi saa tarinoilleen jatkuvuutta, kun hän kuulee tarinoita omasta elämästään aikuisen kertomana. Huostaanotetuilla lapsilla muistot lapsuudesta saattavat olla hajanaisia ja epäjohdonmukaisia. On tärkeää työstää yhdessä lapsen kanssa hänen elämänsä tapahtumia, jotta tarinasta tulee jäsentynyt ja eheämpi kokonaisuus. Tämä helpottaa lapsen kiinnittymistä sijaishuoltoipaikkaan. Kun lapsi voi jakaa omaa elämäntilannettaan, tuo se hänelle tunteen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta (Barkman 2004, 14.)

Käsitteelle narratiivisuus ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä käännettä. Usein puhutaankin narratiivista, kertomuksesta tai tarinasta. Narratiivisuus käsite on peräisin latinan kielestä, jossa kertomusta tarkoittava sana on narratio ja kertomista tarkoittava sana on narrare. Tutkimuksessa narratiivisuudella tarkoitetaan sellaista lähestymistapaa, joka painottaa huomion kertomuksiin sekä tiedon väittäjänä että rakentajana. Kertomusten ja tutkimusten suhdetta tarkastellaan kahden päänäkökulman kautta, jolloin itse kertomuksia tutkitaan tai tutkimuksella tarkoitetaan kertomuksen tuottamista maailmasta. Tietämisen prosessi rakentuu usein kertomusten kuulemiseen, sekä niiden tuottamiseen. Tulkitsemme maailmaa jatkuvasti kehittyvänä kertomuksena. Kertomus saa alkunsa ja liittyy uudestaan kulttuuriseen kertomusketjuun. Tätä kutsutaan tiedoksi. Jokainen meistä rakentaa identiteettiään tarinoiden välityksellä eli narratiivisesti. (Heikkinen 2001, 116–118.)

Tutkimuksissa narratiivisuuden käsite tarkoittaa erilaisia asioita. Ensinnäkin narratiivisuudella viitataan tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, eli tiedonprosessiin. Toiseksi narratiivisuutta voi käyttää tutkimusaineiston luonnetta kuvattaessa. Kolmanneksi käsitteellä voi viitata aineiston analyysitapoihin. Neljänneksi narratiivisuuden käsitteen voi liittää narratiivien käytännölliseen merkitykseen ja tätä tapaa esiintyy monesti tutkimuskirjallisuudessa. (Heikkinen 2001, 118.)

Narratiivisen lähestymistavan mukaan jokainen muodostaa tarinoita erilaisista elämänsä liittyvistä asioista. Nämä yhdistyvät kokonaisuuksiksi tarinan edetessä. Tarinat ja kertomukset saavat edetessään merkityksiä ihmisen omasta kokemuspörristä käsin. Jäsentyneiden kertomusten kautta ihminen vaikuttaa sillä hetkellä elet-

tävään elämään sekä kykenee jäsentämään tulevaisuuden kuvaansa. Kaikenlainen ihmisten välinen ymmärtäminen nousee esiin jaettujen kertomusten kautta. (Holma 1999, 14.)

Arkea voidaan tulkita monin eri tavoin. Lapsen kertomus ei voi olla vain kertomus muiden joukossa, vaan se pohjautuu lapsen omaan kokemukseen. Lasten kertomukset arjen tapahtumista jäävät helposti aikuisten tulkintojen varjoon, jos työntekijä ei pysähdy kuuntelemaan, mitä lapsi todella haluaa viestittää. Kun työntekijä osoittaa kiinnostusta lapsen kertomuksille, kasvaa lapsen luottamus siihen, että aikuiset huomaavat hänet. Toisinaan lapsi elää suuren osan lapsuuttaan lastenkodissa. Tällöin on erityisesti huomioitava lapsilähtöisyys lapsen kohtaamisessa. Lasta ei pidä ajatella vain henkilönä, jota on kuultava. Ennemmin on tarkasteltava, miten lapsi rakentaa vuorovaikutusta ja miten häntä vuorovaikutuksessa tulkitaan. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 43–44.)

Heikkinen (2007, 142) mainitsee narratiivisen lähestymistavan ja tutkimuksen kohteen olevan tarinat ja tarinoiden kertomisen. Tarinat painottuvat kertomuksiin ihmisten käsityksestä itsestään tai heidän kertomuksiaan tutkitaan tarinoina. Narratiivisessa lähestymistavassa on kysymys ihmisen omaa elämää koskevien tarinoiden jatkuvasta rakentamisesta ja työstämisestä.

Tarinoiden kirjoittaminen auttaa olennaisesti työskentelemään erilaisten asioiden kanssa. Kirjoittaminen luo polkuja muistoille, tunteille ja ajatuksille, joiden olemassaolosta ei ole tiennyt. Tuottaessaan tarinoita voi löytää itsestään uusia asioita, tunnustella ja selventää yhteyksiään ja suhdettaan nykyhetkeen. (Greenhalgh & Hurwitz 2000, 47.)

”Eheys on lapselle todellista vasta silloin, kun hänelle muodostuu menneisyydestä tulevaisuuteen yltyviä ajallisia näköaloja” toteaa Barkman (2004, 12). Lapsilla ja nuorilla on tarve tietää, mitkä ovat olleet ne tekijät, jotka ovat johtaneet heidän sijoittamiseensa syntymäkodin ulkopuolelle. Elämäkerrallinen tarinatyöskentely antaa tilaa oman elämäkulun ymmärtämiselle ja kokemusten tarkastelulle. Sen katsotaan tukevan lapsen ja nuoren hoitoa ja kuntoutusta. Narratiivinen työote on

yksi lastensuojelun peruselementeistä ja sen käyttö on lisääntynyt lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. (Barkman 2009, 241.)

Heikkisen (2001, 121–122) mukaan narratiivisuutta käytetään ainakin silloin, kun kuvataan tutkimuksen materiaalia eli aineiston laatua. Narratiivinen aineisto edellyttää vaativimmillaan kertomuksen tunnuspiirteitä. Tällöin tarinalta odotetaan alkua, keskikohtaa ja loppua. Lisäksi tarinalta odotetaan ajassa etenevää juonta. Narratiivista aineistoa ovat muun muassa haastattelut, päiväkirjat, elämäkerrat tai muut dokumentaariset tarinat.

Toisaalta narratiivisuus viittaa aineiston käsittelytapaan, jolloin aineisto jaetaan kahteen kategoriaan. Nämä kategoriat ovat narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. Narratiivien analyysi luokittelee kertomukset erilaisiin luokkiin tapaus-tyyppien, metaforien ja kategorioiden mukaan. Narratiivinen analyysi taas pyrkii tuottamaan uusia kertomuksia tutkimusaineistosta. Tässä opinnäytetyössä ei ole rakennettu uusia kertomuksia lasten tuottamista tarinoista. (Heikkinen 2001, 122–124.)

Eskola ja Suoranta (1998, 22–23) toteavat, että maailma hahmottuu ihmiselle tarinoiden kuuntelemisen, mutta etenkin kertomisen ja tarinoinnin avulla. Narratiivisuus on ihmiselle keino selkiyttää todellisuuttaan. Looginen ajattelu on tarinoiden rinnalla tapoja, joiden avulla ihminen taas jäsentää omaa kokemusmaailmaansa. Narratiivisuus nähdään ominaisuutena, joka kuvaa laadullista tutkimusta, sen tekijää ja tutkimuksessa käytettyä aineistoa.

Montonen (2008, 9) hahmottaa vertauskuvallisesti, että kertoessa asettuu kaksi kuvaa päällekkäin, eli koettu ja muistettu. Näistä syntyy kolmas kuva, ja se on tarina, joka voidaan lukea. Saaduista tarinoista tutkitaan ja etsitään merkityksiä kysymykseen, miten lapset hahmottavat oman paikkansa yhteiskunnassa ja omassa elämässään.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusprosessin alkuvaiheet

Opinnäytetyöprosessimme alkoi toukokuussa 2009, jolloin tutustuimme Silta-projektiin Lahden ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden aihe-markkinoilla. Aihe tuntui kiinnostavalta, koska etsimme hankkeistettua opinnäytetyön aihetta. Silta-projekti herätti kiinnostuksemme ja halusimme saada siitä lisää tietoa. Olimme jo aiemmin pohtineet mahdollista opinnäytetyön aihetta lastensuojelutyön parista. Lisäksi työn toteutuksen ajankohta sopi molempien henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin.

Osallistuimme ensimmäiseen Silta-projektin yhteistyöryhmän kokoukseen kesäkuussa 2009 ja mukaan lähtömme varmistui. Alusta alkaen oli selvää, että haluamme tutkia Silta-projektissa vielä mukana olevien lasten kokemuksia Silta-työskentelystä. Haimme elokuussa 2009 tutkimuslupaa Pelastakaa Lapset ry:ltä ja se myönnettiin 31.8.2009. Tätä tutkimusta varten tarvittiin tutkimuslupa myös erään kaupungin sosiaalilautakunnalta, koska kyseisen kaupungin sosiaalilautakunnan sijoittamia lapsia osallistui tutkimukseen. Vastaajien anonymiyden vuoksi emme paljasta kaupungin nimeä.

4.2 Tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tässä työssä tutkitaan huostaanotettujen, Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa asuvien lasten kokemuksia omasta elämänselustaan. Tärkeänä näkökulmana on lasten subjektiivinen kokemus. Onnistuneen sijaishuoltokokemuksen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että lapsi, hänen vanhempansa, lastenkodin henkilökunta ja sijoittava sosiaalityöntekijä tekevät yhteistyötä. Tämän yhteistyön tarkoituksena tulee olla lapsen etu.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lasten kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projektin vaikutuksesta lapsen oman elämäntarinan jäsentämisessä.

Opinnäytetyöllä haetaan tietoa, onko Silta-työskentely lisännyt lasten ymmärrystä omasta elämästä. Tarinoista etsitään tietoa myös siitä, onko lapsen ja hänelle läheisen henkilön suhde muuttunut projektin myötä ja miten lapsi hahmottaa oman tulevaisuutensa. Aineiston keruutavaksi valittiin tarinoiden kirjoittaminen, koska tarinoiminen on lapsille ominainen toimintatapa ja se sopii hyvin menetelmäksi analysoitaessa lapsen maailmaa. (Karlsson 2001, 35.)

Tehtäväpyyntö lähetettiin 11 lapselle. Silta-projektipäällikkö Pirjo Kiiskinen valitsi otoksen satunnaisesti. Pelastakaa Lapset ry:n toiveesta, lapsia ei tavattu henkilökohtaisesti vaan tutkimusaineisto saatiin postin välityksellä. Lastenkotien johtajille lähetettiin saatekirje (liite 1), joka sisälsi tehtäväpyynnön. Johtajat jakoivat tehtäväpyynnön eteenpäin omahoitajille, joille oli osoitettu oma saatekirjeen (liite 2) ja taustatietolomake lapsesta (liite 3). Lapsille oli osoitettu oma saatekirjeen (liite 4). Saatekirjeessä pyydettiin omahoitajaa käymään tehtävänannon (liite 5) läpi yhdessä omahoidettavan lapsen kanssa.

Tutkimustehtävät ovat tarkentuneet tutkimusprosessin edetessä lopulliseen muotoon, yhdeksi päätutkimustehtäväksi ja kolmeksi alatutkimustehtäväksi. Tutkimustehtävät ovat seuraavat:

Miten lapset kokevat Silta-työskentelyn vaikuttaneen oman elämäntarinansa jäsentämisessä?

1. Miten lapset hahmottavat elämänsä tapahtumia ennen muuttoaan lastenkotiin?
2. Millaisena lapsi kokee elämäntilanteensa tällä hetkellä?
3. Millaisena lapsi näkee tulevaisuutensa?

Näihin kysymyksiin haemme vastauksia lasten tarinoiden avulla. Kysymykset kattavat aikaperspektiivin menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus.

4.3 Kyselylomakkeen esitetaus

Kyselylomake esitetaattiin neljällä 8-16-vuotiaalla lapsella ja nuorella. Tämä testi-ryhmä oli valittu tämän opinnäytetyön tekijöiden lähipiiristä, ja se käsitti ystävien ja sukulaisten lapsia. Testaamisen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten lapset hahmottavat kysymysten väliset aikaperspektiivierot. Nämä tarinat eivät kuitenkaan olleet vertailukelpoisia varsinaisen tutkimusryhmän lasten tarinoihin, sillä testiryhmän lapsilla ja nuorilla ei ole lastensuojelutaustaa, eivätkä he ole olleet mukana Silta-työskentelyssä. Testiryhmän ohjeistuksesta oli poistettu kaikki Silta-työskentelyyn viittaavat kohdat. Testaamisella haluttiin kuitenkin saada tietoa siitä, miten lapset tuottavat tarinoita annetun ohjeistuksen mukaan.

Testiryhmän lasten tarinat olivat monipuolisia ja jäsentyneitä. Niistä ilmeni, että annettu ohjeistus oli riittävän selkeä jättäen tilaa myös lasten omalle luovalle kerrokselle. Emme kokeneet tarpeelliseksi tehdä muutoksia tutkimuskysymyksiin esitetaamisen jälkeen.

4.4 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tutkimus on laadullinen. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista olemassa olevien tosiasioiden löytäminen, ei ennako-oletusten asettaminen ja niiden oikeaksi todistaminen. (Eskola & Suoranta 2000, 19; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.) Kaikki saatavat tutkimustulokset koskevat vain tätä aineistoa, joten tällä tutkimuksella ei haeta yleistettävyyttä.

Laadullinen tutkimus mahdollistaa Silta-projektissa mukana olevien lasten kokemusten esiin tuomisen heidän omasta kontekstistaan käsin. Laadullinen tutkimusmenetelmä pohjautuu pyrkimykseen kuvata tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottua todellista elämää. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.)

Tarinoita tarkastellaan narratiivisesta näkökulmasta. Projektiin osallistuvilta lapsilta pyydetään kirjoituksia ja tarinoita omasta elämästä, menneisyydestä, nykyi-

syydestä ja tulevaisuudesta. Pelastakaa Lapset ry:n toiveesta projektissa mukana olevia lapsia ei tavattu henkilökohtaisesti. Lapset kirjoittavat kertomuksensa anonyymisti. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tarinat tuhotaan.

Ensisijaisesti tavoitteena oli saada lasten itsensä kirjoittamia tarinoita. Lapsille jäi myös mahdollisuus kertoa tarinansa omahoitajalle, joka kirjoitti tarinan muistiin tarinan sisällön tai merkityksen kuitenkin muuttumatta. Omahoitajille jätettiin tilaa kertoa esimerkiksi lapsen erityisosaamisesta tai muusta seikasta, jonka omahoitaja arvioi oleelliseksi.

Lähetimme lastenkoteihin tehtäväpyynnöt ja liitimme mukaan taustatietolomakkeen omahoitajan täytettäväksi. Tässä lomakkeessa kysimme tutkimukseen osallistuvan lapsen ikää, sukupuolta, sijoituksen kestoa, monesko sijoituspaikka nykyinen lastenkoti lapselle on sekä tietoa Silta-tapaamisten lukumäärästä. Tämän lomakkeen tarkoituksena oli löytää vastaajien taustatiedoista mahdollisia tutkimustulosta selittäviä tekijöitä.

Keräsimme tutkimusaineiston helmikuussa 2010. Pyysimme kolmessa eri puolilla Suomea sijaitsevista Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa asuvilta 11 lapselta tarinoita omasta elämästään. Jaoin tarinapyynnön kolmeen (3) eri osaan, jotka käsittivät aikaperspektiivit nykyisyys, menneisyys ja tulevaisuus. Vastauksia palautui seitsemän (7) kappaletta ja vastausten laajuus vaihteli puolesta A4 kokoisesta sivusta koko konseptiarkin pituiseen kertomukseen vastaajan kokemuksista. Yhdessä vastauksessa ei ollut mukana lapsen omaa tarinaa. Mukana oli lyhyt omahoitajan kirjoittama viesti siitä, että lapsen psyykinen tila ei ollut mahdollistanut tehtävän suorittamista.

Lasten omahoitajien täyttämän taustatietolomakkeen mukaisesti tutkimukseen osallistuvien lasten keski-ikäksi muodostui 11,4 vuotta ja he olivat osallistuneet Silta-työskentelyyn keskimäärin 11,5 kertaa. Vastaajista valtaosa oli poikia ja sijoitus oli kestänyt keskimäärin 2 vuotta 8 kuukautta. Yli puolella vastaajista oli kyseessä toinen sijoituspaikka.

4.5 Tutkimusaineiston analysointi

Aivan aluksi saatuja tarinoita luettiin useita kertoja läpi kokonaiskuvan saamiseksi niiden sisällöistä. Seuraavassa vaiheessa siirryttiin leikkaa -ja liimaa -tekniikkaan, jossa ryhmiteltiin tarinoita aikaperspektiivien mukaisesti. Ryhmittely perustui siihen, että jokaisesta tarinasta pystyi erottamaan aikajanan. Tässä vaiheessa arvottiin jokaiselle vastaajalle oma numero (numerot 1-6). Näitä numeroita käytettiin erottelemaan vastaukset toisistaan. Kokonaisuus pidettiin ehjänä siten, että jokaiseen tarinan osaan kirjoitettiin tieto numerosta, joka arvottiin vastaajalle. Lauseet ja tarinoiden sisällöt ryhmiteltiin kokonaisuuksiksi, jotka jakautuivat menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta kertoviin sisältöihin. Tämän jälkeen tarinat kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaan ja saatiin kolme erillistä tarinaa, jotka kattoivat aikaperspektiivin.

Edessä oli jälleen tarinakokonaisuuksien lukemista. Kertomuksia luettiin läpi kerta toisensa jälkeen, jolloin niistä alkoi nousta opinnäytetyön kannalta merkityksellisiä tekijöitä, jotka koskivat asetettuja tutkimuskysymyksiä. Meillä molemmilla heräsi ajatuksia ja suunnitelmia siitä, kuinka tutkimusmateriaalin jatkokäsittelyä voitaisiin jatkaa. Kriittistä keskustelua käytiin siitä, tullaanko käyttämään värejä vai muotoja oleellisen erottamiseksi aineistosta. Samanaikaisesti tutustuttiin lähdemateriaaliin, joka käsittelee sisällön analyysiä. Tässä vaiheessa muodostui jo karkea kuva aineiston jakamisesta alaluokkiin.

Analysoinnin aluksi tarinoita pilkottiin yhä pienemmiksi kokonaisuuksiksi ja tarinoista eroteltiin tutkimustehtävän kannalta merkitykselliset asiat. Kvalitatiivisen eli laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on tiivistää tutkimustulokset ymmärrettävään ja mielekkääseen muotoon. Tiivistämisen tavoitteena on selkeyttää aineistoa ja näin muodostaa uutta tietoa tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta, 2000, 137.)

Käytössä oli aluksi kolme väriä, joista jokainen väri edusti omaa aikaperspektiiviä. Aluksi erivärisille paperilapuille kirjoitettiin sanasta sanaan merkitykselliset lausekokonaisuudet, jotka sitten tiivistettiin pelkistetyiksi ilmauksiksi. Tässä vai-

heessa työ vaikutti kovin sirpaleiselta, eikä kokonaisuus ollut enää lainkaan niin selvä kuin aiemmin. Aikajana päätettiin säilyttää tiukasti vielä tässä vaiheessa. Jokaisessa aikamuodossa pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alaluokkiin. Oli yllättävää huomata, kuinka samankaltaisia alaluokkia eri aikamuodoista kuitenkin löytyi. Aineistosta muodostettiin 18 alaluokkaa. Menneisyyden tapahtumien käsittelyä kuvaavia alaluokkia olivat 1) menneisyyden kertaaminen, 2) tiedon lisääntyminen menneisyyden tapahtumista, 3) ymmärryksen muuttuminen ja 4) tunteiden muuttuminen.

Nykyisyyttä kuvaavia alaluokkia olivat 5) kokemus asioihin vaikuttamisesta, 6) positiivinen suhtautuminen nykytilanteeseen ja 7) elämäntilanteen kokeminen epätydyttävänä.

Tulevaisuutta kuvaavia alaluokkia olivat 8) suhde läheisiin, 9) omaisuuden hankkiminen, 10) kaipuu itsenäiseen asumiseen, 11) itsenäinen elämä, 12) koulunkäynnin jatkuminen, 13) ammatilliset haaveet, 14) ajatus työssä käymisestä, 15) parisuhteen solmiminen ja perheen perustaminen, 16) ajatus siitä, missä asuu tulevaisuudessa, 17) läheisten mukanaolo elämässä sekä 18) ajatusten muuttuminen menneisyyden tapahtumista.

Samankaltaiset alaluokat menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta ryhmiteltiin kokonaisuuksiksi ja niistä muodostettiin yläluokat samanvertaisten asiiasältöjen perusteella. Alaluokkien kokoaminen yläluokiksi osoitti selvästi aikajanamme tärkeyden. Värit pysyivät lähes muuttumattomina kokonaisuuksina.

Ensimmäinen yläluokka muodostuu alaluokista, joiden sisällöt käsittelevät menneisyydessä tapahtuneiden asioiden käsittelyn mukanaan tuomaa tunteiden, ajatusten ja ymmärryksen muuttumista sekä tiedon lisääntymistä. Toinen yläluokka kuvaa lasten kokemusta siitä, miten vastaajat kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Kolmas yläluokka kuvaa läheisten ihmissuhteiden tärkeyttä lapsen elämässä. Tässä opinnäytetyössä läheinen ihminen voi olla myös muu kuin perheenjäsen. Neljäs yläluokka sisältää vastaajien ajatuksia elämästään tulevaisuudessa, kuten esimerkiksi asuminen, perheen perustaminen ja työ. Tässä

yläluokassa on mukana myös vastaajien esiin tuomat toiveet läheisten ihmissuh-
teiden jatkumosta myös tulevaisuudessa. Viidentenä yläluokkana on tutkittavien
kokemus nykytilanteistaan. Tämä pitää sisällään vastaajien arvion elämänsä tyy-
dyttävyydestä.

Tutkimustulosten pääluokka avautui selkeänä ja kokoavana tekijänä. Pääluokaksi
nimettiin: Lasten kokemus elämäntarinan jäsentymisestä Silta-työskentelyn avulla.
Pääluokka vastaa tutkimustehtävää, jonka tarkoituksena oli selvittää, onko Silta-
työskentely tukenut lapsia jäsentämään omaa elämäntarinaansa ja onko lasten
ymmärrys omasta elämästään lisääntynyt Silta-työskentelyn avulla (Liite 6).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Menneisyyden tapahtumien käsittely

Tutkimustuloksemme osoittivat lasten saaneen lisätietoa menneisyytensä tapah-
tumista. Tutkittavat kokivat saamansa tiedon merkityksellisenä ja mainitsivat
menneisyydestä saamiaan tietoja esimerkkeinä. Vastauksissa korostui tieto lap-
suudesta ja läheisistä. Vastauksissa tuli esiin myös muistojen vaalimisen tärkeys.

*Silta on tuonut tietoa sukulaisistani, lapsuudestani ja äidin ja
isän tapaamisesta (vastaaja 2)*

On tullut vanhoja muistoja mieleen (vastaaja 5)

Myös tunteet toisiin ihmisiin on muuttunut (vastaaja 6)

*Nyt olen ymmärtänyt, että kuka on tehnyt väärin ja kuka oikein
(vastaaja 6)*

Lisätieto tapahtumista oli vaikuttanut myös tutkittavien ajatuksiin. Useissa vasta-
uksissa lapset toivat esiin ymmärryksensä, tietojensa ja ajatustensa muuttuneen
käytyään Silta-työskentelyn tapaamisissa läpi elämänsä tapahtumia. Yhdessä vas-

tauksessa mainitaan myös tunteiden muuttuminen aikaisempien elämäntapahtumien käsittelyn myötä.

5.2 Osallisuuden kokemus

Saimme ristiriitaisia vastauksia osallisuuden kokemuksista. Jotkut vastaajat kokivat voivansa vaikuttaa itseään koskeviin ratkaisuihin lähes aina. Kaksi vastaajaa kirjoitti voivansa vaikuttaa silloin tällöin ja yhdellä oli kokemus siitä, että hän ei voi vaikuttaa laisinkaan päätettäessä itseään koskevista asioista. Sijoituksen kestosta tai Silta-tapaamisten lukumäärästä ei löytynyt yhdistävää tekijää. Päädyimme lopulta siihen, että vastausten ristiriitaisuus johtui vastaajien iästä. Seitsemän (7) vuotias lapsi ei voi vaikuttaa samalla lailla elämäänsä koskeviin ratkaisuihin, kuin 17-vuotias nuori. YK:n lastenoikeuksien sopimuksen (12. artikla) mukaan lasta koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen mielipiteet lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (YK:n lastenoikeuksien sopimus 1989.)

Horellin (2006, 75) mukaan ikää ei voida pitää esteenä osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Osallistumiseen ja vaikuttamiseen sisältyy tietty sitoutuminen ja oman henkilökohtaisen panoksen luovuttaminen, joten asian voidaan katsoa olevan riippuvainen lapsen omasta kiinnostuksesta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista. Pekki ja Tamminen (2002, 61) toteavat osallistumisen tarkoittavan lapselle useimmiten arkipäivän tilanteissa tapahtuvaa konkreettista käyttäytymistä. Tämä ilmenee toimimalla aikuisen antamien ohjeiden mukaan tai niitä vastaan.

...minun mielestäni minua ei kuunnella ja en saa päättää omista asioista (vastaaja 3)

Aina minulla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa asioihini, mutta välillä on (vastaaja 4)

Mua kuunnellaan ja voin mä vaikuttaa ratkaisuihin jättämällä vaikka hölmöilyt pois (vastaaja 5)

Koen että minua kuunnellaan ja saan myös jo enemmän vaikuttaa itseäni koskeviin ratkaisuihin (vastaaja 6)

Osallisuus koettiin vastaajien keskuudessa eri lailla. Osa vastaajista koki tulleen kuulluksi ja saavansa vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin. Toiset taas kokivat mahdollisuudet vaikuttaa elämänsä ratkaisuihin kovin vähäiseksi. Muutamat vastaajat taas tunsivat jääneensä asioista täysin ulkopuolisiksi.

5.3 Läheisten ihmissuhteiden tärkeys

Tolonen (2009, 149–150) nostaa esiin läheisten ihmissuhteiden olevan merkityksellistä lapsen kasvulle. Lasta hoitavat aikuiset saavat vanhempiin liitettäviä merkityksiä, jos lapsi ei jaa päivittäistä arkeaan biologisten vanhempiensa kanssa. Laitoksessa asuvalle lapselle omahoitaja edustaa pitkäaikaista ja turvallista ihmissuhdetta. Tässä ihmissuhteessa lapsella on tilaa osoittaa kiintymyksen, mutta myös pettymyksen ja vihan tunteita. Tutkimuskyselyyn vastanneet lapset toivat esiin suhteen omahoitajaan melko neutraalissa valossa. Suurimmassa osassa vastauksia lapsen ja omahoitajan välien mainittiin olevan samanlaiset kuin ennen Silta-työskentelyn alkua.

Laakson (2009, 172) tutkimuksessa korostuu lasten kanssa työskentelyssä olevan keskeistä lapsen ja työntekijän luottamuksellisen suhteen rakentaminen. Lapsi on saattanut aiemmissa elämänsä tapahtumissa menettää luottamuksensa aikuisiin. Aikuinen on saattanut pettää lapsen luottamuksen tai käyttää sitä väärin. Lastenkodin työntekijöiden tehtävänä on vahvistaa, korjata ja palauttaa lapsen menettänyt luottamus aikuisiin. Laakso tuo myös tutkimuksessaan esille työntekijöiden joutuvan lasten testaamisen kohteeksi. Lapset testaavat, voiko aikuiseen luottaa.

Isä on läheinen ihminen äiti ja isosisko (vastaaja 1)

Välit omahoitajaan on pysynyt samana (vastaaja 4)

Nykyään voin puhua hänelle kaikenlaista (vastaaja 6)

Läheiset ihmissuhteet olivat tärkeitä kaikille tutkimuskyselyyn vastanneille. Jokaisessa vastauksessa mainittiin joku vastaajalle läheinen ihminen. Useimmiten nämä

läheiset olivat perheen jäseniä ja yhdessä vastauksessa mainittiin mummo. Nämä läheiset ihmissuhteet mainittiin aikajanan jokaisella sektorilla.

Ajattelen, että asun Xxxxx maassa ja ajattelisin että elämäni kuuluisi isä, äiti vaimo ja lapset (vastaaja 3)

Isän luo on kyllä pitkä matka (vastaaja 4)

... asun edelleen Yyyyy maalla (vastaaja 6)

Läheiset eivät aina ole maantieteellisesti lähellä, mutta he voivat silti olla lapselle läheisiä. On vaikea arvioida, mikä lapsen kokemusmaailmasta käsin on pitkä matka. Toiselle se voi olla 100 kilometriä ja toiselle 500 kilometriä. Yhdestä vastauksesta käy ilmi ajatus siitä, että läheiset ihmiset ovat mukana elämässä tunteissa ja ajatuksissa, vaikka itse asuisikin kaukana.

5.4 Vastaajien kokemuksia elämästään tulevaisuudessa

Bardy ja Känkänen (2005, 3; 114) tutkivat monivuotisessa Elämäkertaketju - ilmaisutaidot syrjäytymisen ehkäisyssä tutkimus- ja kehittämishankkeessa muun muassa lasten tarinoita. Tulosten mukaan lapset haaveilevat aivan tavallisesta tulevaisuudesta omissa elämäntarinoissaan. Tarinoissa korostui tavallinen arki, johon kuuluu turvattu talous, perhe-elämä ja turvalliset ja luottamukselliset ihmissuhteet.

Silta-projektiin osallistuvat lapset osoittivat jäsentäneensä omaa elämää tulevaisuudessa koskevaa kysymystä toiveikkaassa sävyssä. Monet kuvasivat tulevaisuuttaan tuomalla esiin ammatin hankkimisen ja perheen perustamisen. Joissakin vastauksissa tulevaisuutta kuvattiin omaisuuden hankkimisella ja asuinpaikalla. Vastaajien kertomukset olivat realistisia ja ne ovat täysin mahdollisia toteuttaa.

Mä aion tulla lentokonekuskiksi ja sitten mä aion ostaa talon ja

auton (vastaaja 1)

*15 vuoden päästä olen lumityöntekijä. Minulla olisi silloin ehkä
tyttökaveri (vastaaja 4)*

*...mut kaksikymppisenä mä toivoisin, että mulla olis mopo, vaimo
ja paljo rahaa (vastaaja 5)*

*...meillä on ehkä jo perheenisäystä tullut ainakin yhdellä vau-
valla (vastaaja 6)*

Taloudellinen turvallisuus oli monen vastaaja tulevaisuuden toive. Perheen perustaminen ja parisuhdeasiat nousivat esiin useammassakin vastauksessa. Ammattihaaveiden kohdalla ei kenenkään vastaajan kohdalla ilmennyt yltiöpäisiä unelmia.

5.5 Vastaajien kokemus nykytilanteestaan

Vastaajien kokemukset nykytilanteesta jakautuivat kahteen vastakohtaiseen ilmaukseen. Puolet vastaajista koki elämänsä positiivisena ja toinen puoli oli tyytymättömiä tämän hetkisiin elämäntilanteisiinsa. Tälle ilmiölle oli vaikea löytää selittävä tekijää. Etsimme pitkään selitystä kyseiselle ristiriidalle ja löysimme sen lopulta vastaajien ikäjakaumasta sekä tarinoiden pituudesta. Peilasimme tutkimustulosta vastaajien taustatietoihin ja tiedoista ilmeni, että tietyn ikäryhmän vastaajat omasivat samankaltaisia kokemuksia. Vastaajien anonyymiyden turvaamiseksi emme voi ilmoittaa ikäryhmää tarkemmin. Elämänsä positiivisena kokevien tarinat olivat pidempiä ja sisällöltään rikkaampia. Niissä kerrottiin monisanaisemmin ja selkeämmin vastaajan elämän tapahtumia.

Koen elämäni sekavana (vastaaja 1)

Periaatteessa olen epävarma (vastaaja 2)

Koen elämäni tällä hetkellä inhottavaksi (vastaaja 3)

Elämäni on tavallista nyt (vastaaja 4)

Nykyisyys tuntuu mukavalta (vastaaj 5)

...elämä hymyilee iloisesti edessäni (vastaaja 6)

Vastaukset kertovat lasten elämän tämänhetkisestä mielekkyydestä tai tyytymättömyydestä. On mahdollista, että lapsen mielipide nykytilanteesta on toisenlainen, kun asiaa kysytään toisena ajankohtana tai toisenlaisessa tilanteessa.

6 TULOSTEN YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tehtävänä oli selvittää, miten lapset kokevat Silta-työskentelyn vaikuttaneen oman elämäntarinansa jäsentämisessä. Tutkimustehtäväämme pyrimme saamaan vastaukset kolmen alatutkimustehtävän kautta. Alatutkimustehtävät käsitelivät lapsen menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

Ensimmäisen alatutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää, miten lapset hahmottavat elämäänsä ennen lastenkotiin muuttamistaan. Emme pyytäneet tietoja lastenkotiin sijoittamisen syistä tai minkä ikäisinä he olivat muuttaneet lastenkotiin, joten emme pysty todentamaan lapsilla mahdollisesti olevia muistiaukkoja menneisyyteensä liittyvistä tapahtumista. Opinnäytetyömme tarkoituksena ei ollut käydä läpi lasten menneisyydessä tapahtuneita kipeitä asioita. Tutkimuksemme ei ollut avaava, vaan voimauttava, mikä oli myös Pelastakaa Lapset ry:n toivomus.

Menneisyyttä koskevat tarinat olivat pääosin niukkoja, mutta tarinoista kävi kuitenkin selvästi ilmi, että lapsilla oli ollut mahdollisuus käsitellä menneisyytensä tapahtumia. Tärkeäksi asiaksi nousi lasten kokemus vanhojen asioiden ja tapahtumien muistelusta ja niiden merkityksestä itselleen.

Barkmanin (2004, 8) mukaan huostaan otetuilla lapsilla on menneisyydessään vaikeita kokemuksia. Tämä vaikeuttaa lasten kykyyn muistaa menneisyyden tapahtumia. Lasten tehtäväpyynnössä pyysimme tarinoita lasten menneisyydestä.

Ohjeistukseen olimme laittaneet apukysymyksiä, joiden avulla toivoimme, että lapset innostuisivat kirjoittamaan menneisyydestään tarinaa. Apukysymyksiin vastattiin kuitenkin pääosin hyvin lyhyesti, eivätkä vastaajat kyenneet tai halunneet kertoa elämänsä tapahtumista mitään muuta.

Osalle vastaajista Silta-työskentely ei ollut tuonut mitään uutta tietoa. Toiset tutkimukseen osallistuneet taas kertoivat saaneensa uutta ja tarkentavaa tietoa menneisyydestään ja elämänsä tapahtumista. Yksi vastaajista kykeni analysoimaan elämänsä tapahtumia selkeästi ja tarkasti. Vastauksessa korostui Silta-työskentelyn tuoneen uutta ja jäsentynyttä tietoa hänen menneisyydestään. Tässä vastauksessa viitattiin siihen, miten vastaaja ajatteli asioista ennen muuttamista lastenkotiin ja asuttuaan lastenkodissa jonkin aikaa. Vastaaja peilasi aiempia tietojaan nykytilanteeseen ja kertoi ajatustensa muuttuneen Silta-työskentelyn myötä.

Toisen alatutkimustehtävän avulla pyrimme selvittämään, millaisena lapsi kokee elämäntilanteensa tällä hetkellä. Tutkimustuloksistamme ilmeni, että lapset kokevat nykytilanteensa enimmäkseen tavallisena ja mukavana. Yhdessä vastauksessa korostui vastaajan kokemus siitä, että elämä on tällä hetkellä inhottavaa. Tämä vastaaja eritteli, että häntä ei kuunnella, eikä hän saa päättää omista asioistaan. Vastaaja ei kokenut Silta-työskentelyn tuoneen muutosta omahoitajasuhteeseen, mutta hän koki kuitenkin saaneensa paljon tietoa läheisistään. Kahdessa muussa vastauksessa elämän kuvattiin olevan epävarmaa ja sekavaa. Näitä vastauksia ei ollut kuitenkaan avattu tämän enempää. On siis mahdotonta tietää, minkälaiset tilanteet aiheuttavat epävarmuuden tai sekavuuden tunnetta. Näitä vastaajia yhdistää sama ikäryhmä. Tästä päättelemme lastenkodissa asuvien alakouluikäisten lasten kokevan yleisemmin elämäntilanteensa epätydyttävä.

Tutkimustuloksemme osoittavat Silta-työskentelyllä olleen vaikutusta vastaajien ja omahoitajien väliseen vuorovaikutukseen. Tuloksista ilmeni, että läheisyys vastaajan ja omahoitajan välillä ei ollut lisääntynyt, mutta vastaajat kokivat voivansa nykyään puhua omahoitajilleen helpommin asioistaan. Dialogisuus vastaajien ja omahoitajien välillä oli selvästi vahvistunut. Vastaajat olivat sitä mieltä, että omahoitajat olivat työskentelyn kuluessa oppineet heistä jotain uutta.

Laakso (2009, 174–175) tuo esiin, että lapsi tarvitsee tukevaa kiinnittymiskohdetta aikuiseen. Hyvin usein lastenkodissa asuvan lapsen suhde omaan vanhempaan tai vanhempiin on turvaton. Tällöin lapsen omahoitajan on oltava käytettävissä lapsen tarvitsemana kiinnittymiskohteena. Lapsi tarvitsee omahoitajalta sekä konkreettista että emotionaalista tukea. Erityisesti ajateltaessa lastenkodin olevan lapsen kasvu-ympäristönä pitkään, tulee työntekijällä olla rohkeutta päästää lapsi lähelleen.

Mielestämme lastenkodeissa tulisi osoittaa lapsille rohkeammin fyysistä hellyyttä. Lapsi kaipaa hellyyttä ja aikuisen tuomaa turvaa. Hellyys voi olla sylissä pitämistä, olkapäälle taputtamista tai ylipäättään fyysisen kontaktin ottamista. Aivan kuten perheissäkin vanhemmat osoittavat hellyyttä lapsilleen.

Nykyisyyttä kuvaavissa tarinoissa mainittiin useammin lapsen vanhemmat ja sisarukset. Myös ystävät näyttäytyivät tärkeässä roolissa. Vastaajat eivät kuitenkaan eritelleet, oliko Silta-projektilla ollut vaikutusta siihen, keitä ihmisiä heidän elämänsä tällä hetkellä kuuluu. Meillä ei ole tietoa vastaajien elämään vaikuttaneiden läheisten ihmisten määrästä ennen Silta-työskentelyä, joten emme voi sanoa, onko läheisten lukumäärä muuttunut tai pysynyt samana.

Tutkimustulostemme perusteella lapsen kokemus osallisuudesta vaihtelee melko paljon. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä vähemmän hän kokee itse olevansa osallinen. Tieto ei sinällään yllätä, sillä lapset ymmärtävät osallisuuden hyvin eri tavoin. Joillekin osallisuus merkitsee kokemusta asioihin vaikuttamisesta ja toiset taas ymmärtävät osallisuuden mielipiteiden kuuntelemisena ja huomioimisena. On kuitenkin selvää, mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä enemmän hänen mielipiteillään on vaikutusta. Esimerkiksi peruskoulun päättövaiheessa olevan nuoren ammatinvalintaa koskevat suunnitelmat on ratkaistava lapsen ilmaisevien toiveiden pohjalta. Työntekijä voi ohjata ja auttaa nuorta löytämään erilaisia vaihtoehtoja, mutta työntekijällä ei ole oikeutta tehdä valintaa nuoren puolesta.

Kolmantena alatutkimustehtävänä haimme tietoa siitä, millaisena lapsi näkee tulevaisuutensa. Tutkimustuloksistamme ilmenee, että Silta-projektiin osallistuvat

lapset haaveilevat aivan tavallisesta arjesta tulevaisuudessa. Arki käsittää heidän tarinoissaan ammatin hankkimisen, perheen perustamisen sekä taloudellisen turvallisuuden. Tuloksemme osoittavat vastaajien haluavan elämälleen ennustettavuutta. Ennustettavuuteen kuuluvat opiskelu ja haaveet työpaikasta. Työpaikan voidaan katsoa luovan taloudellista turvallisuutta ja tuoda elämään jatkuvuutta.

Vastauksista korostui vastaajien tarve saada ympärilleen turvallisia ja läheisiä ihmissuhteita. Lähes kaikissa vastauksissa omat vanhemmat ja sisarukset mainittiin tulevaisuutta koskevassa osiossa. Vastaajat kokivat oman biologisen perheensä tärkeänä ja useassa vastauksessa mainittiin halu pitää nämä läheiset ihmiset mukana elämässään myöhemmässäkin vaiheessa.

Yhdessä vastauksessa kirjoittaja haaveili asuvansa viiden vuoden päästä vanhempiensa luona. Lapsen taustatietoja tuntematta on mahdotonta arvioida toiveen realistisuutta. Taskisen (2007, 17) mukaan sijaishuoltoa toteutettaessa on huomioitava lapsen etu ja pidettävä yllä tavoitetta perheen jälleen yhdistämisestä, kun huostassapitoon ei ole enää perusteita.

Tutkimuksemme yhteenvetona voimme todeta, että Silta-projekti on tukenut lapsen aktiivisuutta ja osallisuutta omassa elämässään. Lapset ovat saaneet mahdollisuuden käsitellä elämässään tapahtuneita asioita ja sitä kautta muodostaa uusia kuvia ja merkityksiä sijoitukseen vaikuttaneista tapahtumista.

Lapset kykenevät hahmottamaan elämäänsä selkeämmin ja antamaan tarinoille merkityksiä, kun he ovat voineet työstää tapahtumiaan omahoitajan, perheterapeutin ja läheistensä tuella. Katsomme Silta-työskentelyn olevan oiva keino lapsen elämän jäsentämiseksi ja identiteetin vahvistamiseksi.

Lastensuojelu vaatii tuekseen uusia menetelmiä, jossa lapsi tulee näkyväksi sijoitusprosessin kaikissa vaiheissa. Uusia menetelmiä kehitetään jatkuvasti ja niitä käytetään eri laitoksissa hyvinkin vaihtelevasti. Silta-projektin tarkoituksena on tuottaa käsikirja, jota voidaan hyödyntää myös muissa, kuin Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa.

7 TULOSTEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Luotettavuutta arvioitaessa on syytä muistaa, mitä ja miksi tutkitaan. Tämä opin-
näytetyö oli hankkeistettu ja Pelastakaa Lapset ry oli etukäteen jaotellut opinnäyte-
töiden tutkimuskohteet. Tietoa haluttiin saada Silta-projektin jo päättäneiden las-
ten kokemuksista, projektissa vielä mukana olevien lasten kokemuksista, omahoi-
tajien, vanhempien ja lastenkotien johtajien kokemuksista.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida käsitteillä validiteetti ja reliabiliteetti.
Validiteetti tarkoittaa, että tutkimuksen avulla on tutkittu sitä, mitä olikin tarkoitus
tutkia. Reliabiliteetillä tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Näiden käsit-
teiden käyttöä laadullisessa tutkimuksessa on kritisoitu, koska ne ovat syntyneet
vastaamaan lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeita. (Tuomi & Sarajärvi 2009,
136.)

Tutkimus on merkittävä, koska saatujen tulosten pohjalta arvioidaan Silta-
projektin vaikuttavuutta. Tutkimusaineiston kerääminen, tutkimuksen aikataulu ja
aineiston analysointi kuvataan tarkasti. Tämän katsotaan lisäävän tutkimuksen
luotettavuutta. Tutkimustuloksista kerrotaan suorien esimerkkien lainauksilla.
Kiviniemi (2007, 82–83) korostaa tutkimusprosessin esiintuomisen raportissa li-
säävän tutkimuksen uskottavuutta. Tutkimusprosessi kuvataan mahdollisimman
tarkasti, jotta lukija pystyy seuraamaan prosessin ja päättelyn etenemistä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa minkäänlai-
sia yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä pidetään uskot-
tavuutta, vahvistettavuutta, vastaavuutta ja siirrettävyyttä. (Tuomi & Sarajärvi
2009, 140–141.) Lapsilta kerätyt anonymit tarinat ja esitestatut tutkimuskysy-
myksiä antavat pohjaa opinnäytetyön luotettavuudelle. Tutkimuksen tuloksia ku-
vattaessa on käytetty omien tulkintojen tukena ja perusteluina suoria lainauksia
aineistosta. Tämän voidaan katsoa lisäävän tutkimuksen vahvistettavuutta ja luo-
tettavuutta. Tässä tutkimuksessa on käytetty mahdollisimman tuoreita lähteitä,
jonka katsotaan omalta osaltaan lisäävän tulosten luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan katsoa lisäävän myös sen, että opinnäyte-työnohjaaja Tuula Hyppönen ja menetelmäopintojen opettaja Kristiina Nykänen saivat lukea ja kommentoida aineistoanalyysistämme esille tulleita tuloksia. Oman lisäarvon työn luotettavuuteen antoi projektipäällikkö Pirjo Kiiskinen, joka ystävällisesti tarkensi ja selvensi Silta-työskentelyyn liittyviä kysymyksiä.

Hirsjärvi ym. (2004, 26–27) kirjoittavat, että tutkimuksen eettiset valinnat ja ratkaisut liittyvät tutkimusaiheen valintaan, tutkittavien henkilöiden kohteluun sekä epärehellisyuden välttämiseen. Tämän tutkimuksen eettisyyden takaamiseksi asianmukaiset tutkimusluvut oli myönnetty jo aiemmin. Emme osallistuneet tutkimuksen kohderyhmän valintaan, emmekä ole henkilökohtaisesti tavanneet tutkimukseen osallistuneita lapsia.

Saatekirjeet kohdistettiin sekä laitosten johtajille, omahoitajille että lapsille. Kaikissa niissä korostettiin tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Omahoitajille osoitetussa saatekirjeessä pyydettiin heitä kertomaan tutkimuksesta lapsille kolmea päivää aiemmin, jotta lapsille jäi aikaa harkita osallistumistaan. Tutkimuksessa oli mukana eri-ikäisiä lapsia, jotka ovat sijoitettuina Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoteihin. Lasten eri-ikäisyys oli tutkimuksen kannalta haastavaa. Saatekirjeen ja ohjeistuksen laatimisessa oli huomioitava, että alakoulu-ikäinen ja murrosikäinen tulevat lukemaan saman saatekirjeen ja työskentelemään saman ohjeistuksen pohjalta. Koemme kuitenkin onnistuneemme ohjeissamme, sillä tutkimuspyyntö lähetettiin 11 lapselle ja vastauksia saatiin seitsemän (7) kappaletta.

Haastatteluaineiston säilyttämisessä on huomioitu salassapitomääräykset. Aineistoa on säilytetty asianmukaisesti ja ulkopuoliset eivät ole päässeet siihen käsiksi. Tutkimuksen valmistuttua aineisto tuhoaan.

Tutkimuksen eettisyyttä lisää se, että tekstissä ei mainita lasten asuinpaikkakuntia. Tutkimuksessa ei myöskään käy ilmi vastaajien ikä tai sukupuoli. Kaiken sellaisen julkaisemista on vältetty, jonka perusteella vastaajat voitaisiin tunnistaa. Liiallinen yksityiskohtaisten tietojen kertominen voi johtaa tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden paljastumiseen. (Eskola & Suoranta 2000, 57.)

Lasten tarinat olivat haasteellista luettavaa ja nostivat voimakkaita tunteita pintaan. Tarinat eivät kuitenkaan muodostuneet henkilökohtaisiksi, koska emme tavanneet lapsia kasvokkain. Aineiston käsittelyn alkuvaiheessa tarinat kirjoitettiin puhtaaksi siten, että vastaajille arvotut numerot erottivat vastaukset toisistaan. Pelkkä numerotieto ei paljastanut lapsesta mitään, eikä tarinoita erottanut analyysivaiheessa pelkän sisällön perusteella toisistaan.

Tutkimuksen aineisto on ainutkertainen ja siltä osin arvokas. Työn tuloksia ei voi yleistää, sillä aineisto koskee vain tätä tutkimusta. Sitä ei voi toistaa, sillä vastaajat ovat kirjoittaneet omia henkilökohtaisia ajatuksiaan ja toiveitaan, jotka ovat olleet heille juuri sillä hetkellä tärkeitä. Kertomukset eivät ole dokumentteja lasten elämästä, vaan lasten itsensä kirjoittamia, heille merkityksellisiä tarinoita.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Silta-projektiin osallistuneiden lasten kokemuksia Silta-työskentelystä. Tutkimus perustuu lasten subjektiiviseen kokemukseen siitä, onko Silta-työskentely tukenut heitä hahmottamaan omaa elämäntarinaansa. Halusimme myös selvittää, onko Silta-työskentelyllä ollut vaikutusta lapsen, hänen läheistensä sekä lapsen ja omahoitajan suhteisiin.

Pelastakaa Lapset ry:n toiveesta emme tavanneet lapsia henkilökohtaisesti, joten jouduimme luottamaan siihen, että kaikki omahoitajat toimivat antamamme ohjeistuksen mukaan. Olimme pohtineet, nouseeko omahoitajan läsnäolo ongelmaksi kirjoitustilanteessa ja kuinka omahoitaja läsnäolo vaikuttaa lapsen tarinan sisältöön. Toivoimme lapsen voivan kirjoittaa tarinansa sellaiseksi, miten hän itse sen kokee. Lapsen tarinan ei tarvinnut miellyttää omahoitajaa, sillä tutkimme lapsen omia kokemuksia ja tuntemuksia Silta-työskentelystä. Toisaalta omahoitajan oli kirjoitustilanteessa mahdollista toimia lapsen muistin tukena, joten hänen läsnäolostaan saattoi olla myös hyötyä.

Opinnäytetyömme on kuvaileva ja tarkastelemme lasten kirjoittamia tarinoita narratiivisesta näkökulmasta. Saatuja tuloksia ei voi yleistää, sillä tutkimus koskee vain pientä joukkoa Silta-työskentelyyn osallistuneita. Opinnäytetyömme kertoo ja kuvaa saadun aineiston pohjalta tuotettuja tarinoita ja niiden sisältöjä. Tarinat eivät ole dokumentteja lapsen elämäntapahtumista, vaan ne ovat lapsen tuottamia kertomuksia. Tarinoista poimittiin esiin nousevia merkityksiä ja painotuksia lähempään tarkasteluun ja käytiin niin sanottua vuoropuhelua kyseisten tarinoiden ja opinnäytetyöntekijöiden välillä.

Tuloksia analysoidessamme käytimme tiukkaa rajausta siitä, mikä on oleellista tutkimuksemme kannalta. Aloittelevina tutkijoina saattaa helposti syyllistyä tutkimaan aineistoa myös tutkimuskysymysten ulkopuolelta. Palasimme yhä uudelleen ja uudelleen tutkimustehtäväämme ja lopulta olimme tyytyväisiä analyysimme. Saimme rajattua aineistomme mielekkäällä tavalla hyvässä sovussa ja yhteisessä hengessä.

Tekemämme analyysi osoitti olevan tärkeää pilkkoa vastaukset mahdollisimman pieniin osiin. Saatuaamme lasten tarinat, luulimme niistä helpommin löytyvän vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Analysointivaihe osoittautui kuitenkin erittäin työlääksi mutta myös palkitsevaksi. Rakentaessamme pieniä osia aina alaluokista yläluokkiin ja sitä kautta pääluokan löytymiseen koimme ylpeyttä itseltämme tutkijoina. Onnistuimme osoittamaan ennen kaikkea itsellemme että palapeliä kokoamalla ja jälleen purkamalla on siitä muodostuvan kuvan oltava eheä kokonaisuus. Yhtäkään palaa ei voinut jättää pois, koska muutoin työ jää kesken-eräiseksi.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lasten henkilökohtaisia näkemyksiä Silta-työskentelystä, joten vastauksissa esiintyi suuria eroavaisuuksia. Jatkotutkimukseksi ehdotamme saman ryhmän tutkimista Silta-työskentelyn päätyttyä. Näin voitaisiin kokonaisvaltaisemmin kartoittaa Silta-työskentelyn tuoma hyöty lasten elämäntarinoiden jäsentämisessä ja siltojen rakentuminen lapsen ja lapsen läheisten, sekä lapsen ja omahoitajan välisiin suhteisiin.

Vastaajien tarinat olivat mielenkiintoista luettavaa. Oli yllättävää, että vaikka valtaosa vastaajista oli poikia, saimme erittäin monipuolisia tarinoita. Yleisesti ehkä voidaan olettaa, että pojat eivät tuota tarinoita yhtä luontevasti kuin tytöt, mutta tässä opinnäytetyössä sukupuolella ei ollut juurikaan eroa.

Vaikka saamamme menneisyyttä koskevat tarinat olivat niukkoja, korostui niissä lasten kokeneen merkityksellisenä heidän saatuaan uutta tietoa lapsuudestaan ja varhaislapsuuden tapahtumista. On sangen mahdollista, että monella lastensuojelulaitokseen sijoitetulla lapsella ei ole tarkkaa käsitystä siitä, mitä hänen menneisyydessään on tapahtunut. Asiat näyttävät lapsen silmin niin erilaisina, kuin aikuisen näkökulmasta katsottuna. Lapselle omat muistot tapahtumista ovat kuitenkin todellisia, vaikka ne saattavat aikuisen mielestä olla totuuden vastaisia. Siksi näemmekin tärkeänä sen, että lapsilla on mahdollisuus yhdessä läheistensä kanssa käydä läpi elämänhistoriaansa. Tarinat rakentuvat vuorovaikutuksessa toisten kanssa, joten jokainen rakentaa tarinaansa yhdessä muiden kanssa.

Suurinta hajontaa tutkimustuloksissamme ilmeni nykyisyyttä koskevissa tarinoissa. Osa lapsista koki elämänsä epätyytyttäväksi. Lasten taustoja tuntematta on vaikea tietää, mitä kaikkea tunteeseen liittyy. Oli surullista lukea muutamaa alakoulun sävyttämää tarinaa. Lastenkotiin muuttaminen ja siellä asuminen on kuitenkin subjektiivinen kokemus ja nämä vastaajat kirjoittivat sen hetkisistä tunnelmistaan. Saattaa olla, että nämä lapset kirjoittaisivat tänään täysin erilaisen tarinan.

Positiivisessa sävyssä kirjoitetut nykyisyyttä koskevat tarinat olivat koskettavaa luettavaa. Oli hienoa huomata, että vastaajien saadessa itse vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin, osallisuuden tunne kasvoi ja he kokivat olevansa erittäin tyytyväisiä nykytilanteeseensa. Tämä luo varmasti pohjaa positiivisen tulevaisuuden kuvan rakentamiseen.

Tutkimuksessamme ilmeni vastaajien haaveilevan aivan tavallisesta arjesta. Oli ilahduttavaa huomata, että lapset mainitsivat tulevaisuuteensa liittyvän aivan tavallisia asioita, kuten perheen perustamista, parisuhdetta tai opiskelua. Pohdimme pitkään, miksei vastauksissa ilmennyt mitään yltiöpäistä toivetta, maailmanympä-

rimatkaa, Ferrari-kuljettajan tai huippumallin uraa. Totesimme, että ehkäpä nämä lapset toivovat vain vähän, jottei tarvitse pettyä. Silti heillä voi olla huimia haaveita, joita ei vain tule kerrottua kenellekään.

Opinnäytetyöprosessimme kesti hieman vajaan vuoden. Tämä prosessi oli mielenkiintoinen kokemus. Haasteelliseksi muodostui aikataulussa pysyminen. Opinnäytetyöprosessiin kuului monta vaihetta. Yhtenä vaiheena oli teoriaan tutustuminen. Teorian linkittäminen varsinaiseen työhön vaati paljon ajattelutyötä. Parityöskentelynä tämä onnistui, kun toinen toimi peilauspintana omille ajatuksille ja ehdotuksille. Yhteistyö sujui kuitenkin hyvin ja olemme tyytyväisiä valmiiseen työhön.

Pelastakaa Lapset ry tilasi Lahden Ammattikorkeakoululta viisi (5) opinnäytetyötä, ja näitä töitä työstimme yhdessä alkuun osallistumalla yhteistyökokouksiin. Kokouksissa teimme linjauksia teoriapohjasta, tutkimustavoista, aikatauluista sekä kävimme yleistä keskustelua töidemme etenemisestä. Saimme myös säännöllisesti terveisiä projektin ohjausryhmästä, joka toimii projektin hallituksena. Yhteistyökokouksiin osallistuivat Silta-projektin päällikkö Pirjo Kiiskinen, projektityöntekijä Tuija Eskelinen, Lahden Ammattikorkeakoulun opettajista Riitta Laakso, Tuula Hyppönen ja Terhi Taajamo sekä tietysti me opiskelijat. Kokousten osallistujajoukko vaihteli jonkin verran, mutta yleisesti ottaen jokainen osallistui tapaamisiin mahdollisuuksiensa mukaan.

Ohjausryhmän kokoonpano on seuraava:

Lehto Anu, lastenkotitoiminnan päällikkö

Nikkanen Marko, Toimitusjohtaja Palmukodit

Närvi Laura, lastenkodin johtaja

Lounavaara-Rintala Helena, psykologi, VET-perheterapeutti

Holma Tupu, erityisasiantuntija MQ

Aro-Salonen Maija, konsultoiva sosiaalityöntekijä

Kiiskinen Pirjo, projektipäällikkö

Eskelinen Tuija, projektityöntekijä

Silta-projektin ohjausryhmä osoitti kiinnostusta töiden etenemistä kohtaan ja kutsui maaliskuussa meidät opiskelijat Helsinkiin Pelastakaa Lapset ry:n Tiukulaan taloon kertomaan miten olemme edenneet, mitkä ovat olleet haasteitamme ja antoivat lisäksi ehdotuksia töiden loppuun viemiseksi. Oli ilahduttavaa huomata, että ohjausryhmä oli aidosti kiinnostunut töistämme. Tuli tunne, että työtämme arvostetaan. Tämä antoi taas lisää pontta saattaa työ loppuun.

Ohjausryhmässä Marko Nikkanen heitti ilmaan ajatuksen siitä, että olisi mielenkiintoista koota kirja lasten omista tarinoista. Tämä ei kuitenkaan ollut tämän opinnäytetyön rajoissa mahdollista, eikä olisi ollut tutkimuseettisestikään oikein. Olimme pyytäneet lapsilta tarinoita ainoastaan opinnäytetyötä, emme julkaistavaa kirjaa varten. Ajatuksena kirjan julkaiseminen oli kiinnostava. Kirjan kirjoittamista voisi ajatella terapeutisesta näkökulmasta. Näin lapsilla olisi mahdollisuus kirjoittaessaan tuoda esiin omaa kokemusmaailmaansa huostaan otetun lapsen näkökulmasta katsottuna.

Kirjan tarinoiden myötä lukijoille avautuisi tilaisuus kasvattaa ymmärrystään lastenkodeissa asuvien lasten kokemuksista ja siitä maailmasta, jota lastenkodeissa eletään. Elämä lastenkodissa pitää sisällään iloja ja suruja, toiveita ja pettymyksiä. Kokemus lastenkodissa asumisesta on ajanjakso, jota lapsi kantaa mukanaan vielä aikuisenakin. Heillä lapsuus jakautuu kolmeen jaksoon. On aika ennen lastenkotiin muuttoa, aika, joka vietettiin lastenkodissa ja aika, jolloin lastenkodista muutetaan pois. Toivomme, että kirjaprojekti käynnistyy, sillä lastenkotien lapsilla on paljon kerrottavaa. Kirja tulisi tarjoamaan tutkijoille monipuolista aineistoa. Aineistoa voi tuottaa vain lastenkodissa asunut tai asuva lapsi.

”Menneisyyden muistelemisen ei voi koskaan korvata tulevaisuuden suunnitelmia” on lainaus vuodelta 1967 Gabriel Garcia Márquezin romaanista nimeltä *Sadan vuoden yksinäisyys*. Lainaus sopii mielestämme hyvin opinnäytetyömme loppuun seuraavien lasten tarinoista poimittujen suorien lainausten siivittämänä.

Mä aion tulla lentokonekuskiksi (vastaaja 1)

Kävisin koulua (vastaaja 2)

... opiskelen kaupan työntekijäksi (vastaaja 3)

15 vuoden päästä olen lumityöntekijä (vastaaja 4)

*Ja sit ku ois paljo rahaa, ei tarttis käydä koulussa tai
työssä (vastaaja 5)*

Olen töissä jossain kivassa paikassa (vastaaja 6)

Suorat lainaukset on poimittu lasten tulevaisuutta koskevista tarinoista.

LÄHTEET

Aaltonen, T. 2009. Lastenkotilapsen elämäntarina ehyemmäksi. Tampereen yliopisto. Kandidaatin tutkielma. Sosiaalityö.

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ala. Teoksessa: Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 39–47.

Bardy, M., Barkman, J. & Janhunen, T. (toim.) 2000. Elämäni tarina. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat. Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes raportteja 263.

Barkman, J. 2004. Minä, äiti, isä ja koti. Narratiivinen tutkielma lastensuojelun sijaishuollon piirissä olevien lasten tarinoista. Pro Gradu tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos.

Barkman, J. 2009. Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa: Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 241–252.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 5-18.

Greenhalg, T. & Hurwitz, B. (eds.). 2000. Narrative based medicine: Dialogue and discourse in clinical practice. London.

Haavisto, M. & Juutinen, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olevien omahoitajien palautteesta. Lahden Ammattikorkeakoulu

Hallintolaki 434/2003, 34§. [viitattu 12.4.2010]

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>.

Heikkinen, H.L.T. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajan koulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, H.L.T. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 142–156.

Heino, T. 2001. Psykososiaalisten palvelujen hajaannuksen aika. Teoksessa: Mikä lapsiamme uhkaa. Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Helsinki: Stakes raportteja 263/2001.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10.osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Holma, J. 1999. The search for a narrative. Investigating Acute Psychosis and the Need-Adapted Treatment Model from the Narrative Viewpoint. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Horelli, L. 2006. Lapset ja nuoret osallistujina. Teoksessa: Karlsson, L. (toim.) Lapset kertovat. Työpapereita 9/2006. Helsinki: Stakes. 69–76.

- Hujala, E., Karila, K., Kinon, J., Niiranen, P., Ojala, M. & Ruoppila, I. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä:
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Hyytinen, R. 2007. Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Helsinki. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 37.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Yliopiston painatuskeskus.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kauppi, M. & Rautanen, E. 1997. Oikeus hyvään kotiin. Pelastakaa Lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922–1997. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Kiiskinen, P. 2010. Projektipäällikkö. Pelastakaa Lapset ry. Haastattelu 8.4.2010.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.
- Kupila, P. (toim.) 2004. Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammi.
- Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa- hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa: Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 232–241.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Laakso, T & Äikä-Torkkeli, S. (toim.) 2006. Osallisuudella onnistumiseen - lopuraportti Nuorten osallisuushankkeesta Loimaan seutukunnassa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 45.

Lastensuojelulaki 417/2007, 5§. [viitattu 12.4.2010].

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lastensuojelutilasto 2008. Stakes. [viitattu 12.04.2010]. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm> .

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Laurila, M., Salpamäki, S. & Wiren, J. Opinnäytetyö Silta-projektin päättäneiden lasten palautteesta. Lahden Ammattikorkeakoulu

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 61–76.

Montonen, T. 2008. Kirjoita tarinasi. Keuruu.: Otavan kirjapaino.

Oranen, M. 2008. Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry:n raportti 7.

Oranen, M. & Laaksamo, E-M. 2003. Lapsikeskeinen väkivaltatyö turvakodeissa. Teoksessa: Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY. 237–258.

Pekki, A. & Tamminen, T. 2002. Lapsen ehdoilla. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissätiö.

Pelastakaa lapset ry. Kehittämishanke. Silta-projekti. [viitattu 28.3.2010]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/lastensuojeluty/kehittamishankkeet/silta-projekti>.

Pölkki, P. 2004. Lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 270–319.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 202–210.

Roos, J.P. (toim.) 2004. Huostaanottokirja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Rusanen, E. 2008. Esiopetus lapsen silmin. Helsinki: Palmenia.

Suomen perustuslaki 731/1999, 6§. [viitattu 12.04.2010].

Saatavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Tarenius, A. & Mattila, H. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektiin osallistuneiden lasten vanhempien ja muiden läheisten palautteesta. Lahden Ammattikorkeakoulu.

Tolonen, T. 2009. Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa Bardy, M (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 144–164.

Tulensalo, L. & Ylä-Herranen, T. 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuuden lastensuojelussa. Teoksessa: Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. 2009. Oppimateriaaleja 44. Turun ammattikorkeakoulu.

Törrönen, M. 2004. Elämää huostaanoton jälkeen - lastenkodissa. Teoksessa Roos, J.P. (toim.) 2004. Huostaanottokirja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. 120–130.

Uschanov, P. & Virtanen, S. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olevien lasten Silta-tapaamisia koskevasta palautteesta. Lahden Ammattikorkeakoulu

Varilo, E., Lounavaara-Rintala, H., Varilo, L., Vuornos, P. & Wahlbeck, J-C. 2000. Menneisyyden rakentaminen lastensuojeluperheiden nuorten hoitokeinona. Teoksessa: Psykologia. Suomen psykologisen seuran julkaisu 03/2000. 35. vuosikerta. Helsinki. 212–221.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 2005. 1-2. painos. Helsinki: WSOY.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1998. [viitattu 12.4.2010]. Saatavissa:

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf .

LIITTEET

Liite 1	Saatekirje johtajille
Liite 2	Saatekirje omahoitajille
Liite 3	Taustatietolomake lapsen tiedoista
Liite 4	Saatekirje lapsille
Liite 5	Tehtävänanto
Liite 6	Aineiston luokittelu